

Aarikka, L., K. Priiki & I. Ivaska (toim.) 2022. Soveltavan kielitieteilijän sormenjälkiä etsimässä: Kielen rakenteet ja niiden käyttäjät Kirsti Siitosen tutkimuksellisina kiintopisteinä. In search of the fingerprints of an applied linguist: Linguistic structures and their users as scholarly focal points in Kirsti Siitonen's career. AFinLA-teema / n:o 14. 103–134.

Tommi Kurki, Atte Huhtala, Tomi Koivunen ja Nelli Mäkitalo
Turun yliopisto

Satakuntalaisuus puheessa -korpus ja siitä tehtyjä synkretismihavaintoja

Satakunta in Speech, a research project at the University of Turku, started in 2007. Since the beginning, the goal of the project was to study the current dialects around the province of Satakunta, one of the historical provinces and administrative units in Finland. Yet, dialectally the province is divided into two; the dialectal boundary between 1) the Southwestern Dialects and 2) the Dialects of Häme and the Transitional Dialects is traditionally considered one of the most distinctive in Finland. To further showcase the corpus compiled over the course of the project and challenges in annotation, we assess several types of syncretistic phenomena fairly widespread in contemporary Satakunta dialects and vernaculars: merging together of certain cases, finite and infinitive verb forms. Our aim is to make tentative and qualitative observations on the subject, which calls for a more thorough examination.

Keywords: language variation, sociolinguistics, Finnish, morphology

Asiasanat: variaatio (kieli), sosiolingvistiikka, suomen kieli, morfologia

1 Johdanto

Kirsti Siitonen ja Tommi Kurki perustivat sosiolingvistisen Satakuntalaisuus puheessa -hankkeen (Sapu) vuonna 2007. Sen tavoitteeksi asetettiin, että nykysatakuntalaisten puheessa esiintyviä yhtäläisyyksiä ja eroja sekä sikäläisen puhekielen sosiolingvistä vaiataiota ja muuttumista tutkittaisiin ja että ennen muuta tällaista tutkimusta varten kerättäisiin laaja uusi aineisto (hankkeesta ks. Kurki & Siitonen 2009: 2014). Hanketta varten kerättiin annotoimaton Sapu-aineistokokonaisuus, joka koostuu äänitteistä ja niistä tehdyistä litteraateista. Osa tästä aineistosta – viittä eri ikäryhmää edustavat kuuden paikkakunnan satakuntalaista nykypuhekieltä edustavat näytteet – on valittu puolestaan mukaan kieliopillisesti annotoituun Sapu-korpukseen. (Ks. tark. lukua 2.)

Tämän artikkelin tavoitteena on esitellä yllä mainittua aineistoa ja siitä muodostettua korpusta. Hankkeen aktiivinen aineistonkeruuvaihe on päättynyt, ja korpukseen valittua aineistoa on hakusanoitettu eli lemmatisoitu sekä annotoitu morfologisesti ja syntaktisesti vuosina 2018–2021 osana Digilang-aineistoinfrastruktuurihanketta (hankkeesta ks. Kurki ym. 2019). Hyvän pohjan tälle työlle ovat antaneet aiemmat Turun yliopiston Lauseopin arkistossa koostetut ja ylläpidetyt annotoidut korpukset (ks. esim. Lauseopin murrekorpuksesta Ikola 1985). Annotointiin ovat osallistuneet useat tutkimusavustajat ja projektitutkijat, ja annotointilinjauksia tehtäessä on useita seikkoja pitänyt arvioida uudelleen. Aineistoa annotoinut työryhmä¹ on annotointiprosessin aikana keskustellut usein erilaisista synkreettisistä muodoista: silloinkin, kun tarkastellaan yhteenlangenneita muotoja, on annotoijan pystyttävä luokittelemaan jokainen sane aineistossa morfologisesti ja syntaktisesti, ja luokituksen pitäisi olla yhdenmukainen kaikkia annotoijia sitovien linjausten kanssa. Vaikka annotoinnissa on yleensä melko vaivatonta päätyä kaikkia tyydyttävään ja osuvaan luokitukseen, vaatii luokittelu toisinaan tavallista huomattavasti tarkempaa kontekstin tarkastelua, ja joskus – esimerkiksi repliikin fragmenttisuuden vuoksi – kontekstin tarkastelukaan ei anna täyttä varmuutta kyseessä olevasta muodosta.

Artikkelin toisena tavoitteena Sapu-aineiston ja Sapu-korpuksen esittelyn lisäksi onkin esitellä Sapu-korpuksessa esiintyviä erilaisia synkreettisiä muotoja ja antaa esimerkkejä siitä, millaisia ilmiöitä korpuksesta voisi jatkossa tutkia. Esityksen pääpaino on korpuksen esimerkeissä, ja tilan rajallisuuden vuoksi pystymme taustoitamaan näitä ilmiöitä kielihistoriallisesta näkökulmasta vain pintapuolisesti. Synkreettisten muotojen esittelyssä pääpaino on siinä, millaisina nämä ilmiöt näytettyvät synkronisesti 2000-luvun satakuntalaispuheessa Sapu-korpuksessa; niiden

1 Tommi Kurki, Nobufumi Inaba, Atte Huhtala, Noora Hämäläinen, Tomi Koivunen, Julia Kokki, Nelli Mäkitalo ja Viivi Nurmi.

kielihistoriallisen kehityksen tarkastelu ja niiden esiintymisen kuvaaminen laajemmin puhutussa suomessa jäävät pääasiallisesti tarkastelumme ulkopuolelle.

Seuraavassa esittelemämme esimerkit edustavat ilmiöitä, joista on tehty havain- toja ja joita on tutkittu aiemminkin. Esityksemme ei ole kvantitatiivinen, emmekä esitä varianteista tarkkoja suhteellisia tai absoluuttisia frekvenssejä, vaan joudumme pitäytymään alustavien havaintojen esittämisessä. Esimerkit on poimittu manuaaliseen annotointityön lomassa. Vaikka korpuksen annotointi on saatu päätökseen, ei sen tarkasteluun soveltuva hakuohjelmisto ole vielä valmis, vaan morfologis- ja syntaktisehtojen hakujen tekeminen koko korpuksen tulee mahdolliseksi, kun korpus liitetään osaksi Kielipankkia. Silloin myös entistä systemaattisempi ilmiöiden tarkastelu tulee mahdolliseksi.

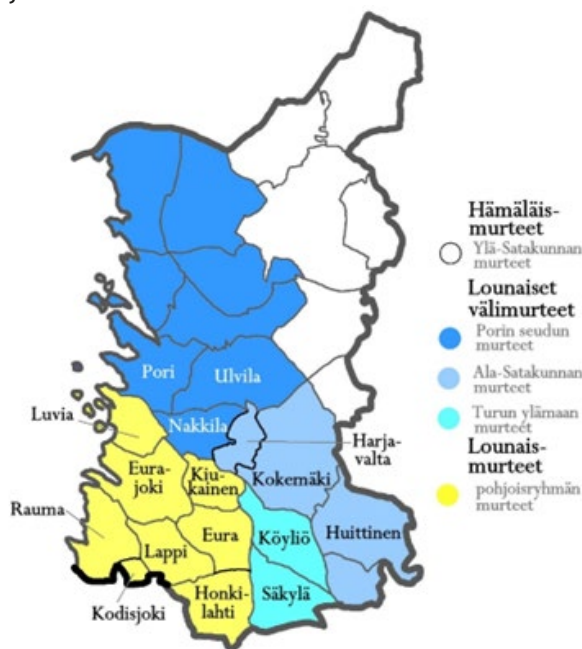
2 Tutkimushanke sekä Sapu-aineisto ja -korpus

Sosiolingvistisen Sapu-hankkeen, sen tutkimusalueen ja keruun alueellinen raja- us perustuu Satakunnan dialektologiseen taustaan. Maakuntana Satakunnalla on vuosisatoja pitkä yhteinen historia, mutta murteellisesti se on ollut jyrkästi jakau- tunut. Muun muassa Kalevi Wiikin Lauri Kettusen murrekarttojen perusteella teke- mistä dialektometrisistä tutkimuksista (Wiik 2004) ilmenee, että vaikka suuri osa suomen jyrkimmistä murrerajoista sijoittuu länsi- ja itämurteiden rajalle, muuta- ma erityisen vahva raja on kaukana päämurteiden välisestä rajasta. Yksi näistä on nimenomaan Satakunnassa. Tämän vuoksi hankkeessa päätettiin kerätä uutta ai- neistoa Satakunnassa juuri vanhan lounaismurteiden ja hämäläisvaikutteisten lou- naisten välimurteiden murrerajan välittömästä lähiympäristöstä, rajavyöhykkeeltä. (Hankkeen lähtötilanteesta ks. tark. Kurki & Siitonen 2009, 2014.)

Siitä, kun Kettunen aloitti keruunsa Suomen murteet -kirjasarjaansa varten, tulee kuluneeksi pian sata vuotta (ks. Kettunen 1930: XXI–XXII), ja nykyinen puhut- tu kieli on erilaista kuin Kettusen aikana. Murteiden 1900-luvun muutoksia käsitel- täessä on puhuttuun kieleen mainittu vaikuttaneen muun muassa lisääntyneen koulutuksen, tiedotusvälineiden, kasvaneen liikenteen ja maassamuuton. Uhkana murteille on toisinaan esitetty yleiskieltä, yleispuhekieltä ja Helsingin puhekieltä. (Ks. näistä käsityksistä esim. Kurki 2001: 431 ja siinä mainitut lähteet.) Kielen muuttu- minen on kuitenkin jatkuvaa, ja muun muassa se, miten 2000-luvun satakuntalaiset puhuvat, poikkeaa parin vuosikymmenen takaisesta. Eri hallinnolliset uudistukset ovat olleet omiaan muovaamaan viime vuosikymmeninä satakuntalaisten kontak- teja ja sosiaalisia verkostoja. Esimerkiksi moni joutuu hakemaan useita viranomais- ja terveydenhoitopalveluja yhä kauempaa, oman paikka- ja seutukunnan ulkopuolel- ta. (Ks. Kurki & Siitonen 2009: 158–161; Kurki & Siitonen 2014: 166–167.) Median vai- kutus kielenkäyttöön lienee vähintään yhtä vahva kuin menneinä vuosikymmeninä, varsinkin kun ottaa huomioon median muutokset ja uusmedian keskeisen aseman

nykyihmisten arjessa. Ihmiset liikkuvat yhä laajemmalla alueella, ja yhä useammalla satakuntalaisella on yhä enemmän kunta-, maakunta- ja murrerajoja ylittäviä tiiviitä kontakteja.

Sapu-hankkeen lähtökohtana oli toisaalta sen dialektologinen tausta, toisaalta hankkeessa haluttiin ottaa sosiolingvivistisesti huomioon myös kielen muuttuminen ja sosiaalinen vaihtelu: Tallennettua puhetta haluttiin saada eritaustaisilta informanteilta, jotta tulisi mahdolliseksi tarkastella, millaisia satakuntalaiset kielimuodot ovat 2000-luvulla ja millaista nykysatakuntalaisten kielenkäyttö on. Tavoitteena oli tarkastella 2000-luvun puhetta ja myös sitä, millaisia mahdollisia uudenlaisia edustustapoja on syntynyt tai syntymässä sekä millaisiksi alueen vaihtelusuhteet muotoutuvat. Kiinnostaviksi tutkittaviksi ilmiöiksi katsottiin yhtä lailla ne piirteet, joissa eri nykymurteiden tai puhekielten välillä on yhtäläisyyksiä, kuin ne, joissa on havaittavissa eroja.

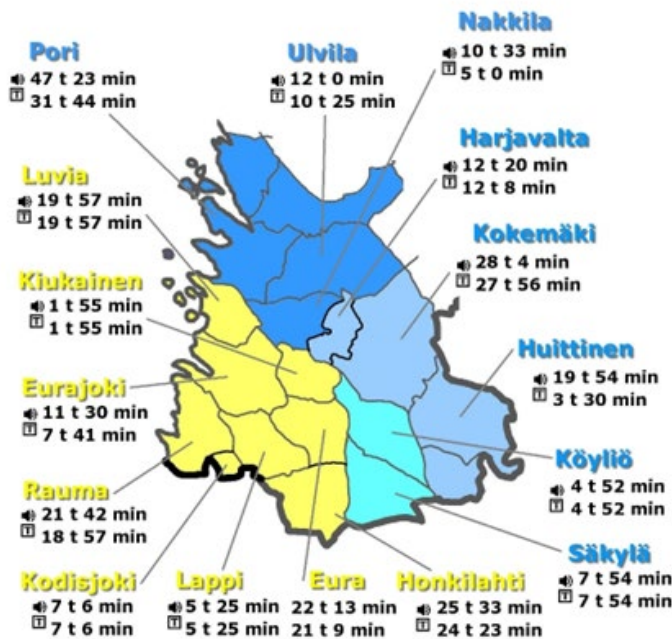

KUVA 1. Satakunnan kunnat 2000-luvun alussa ja murrealueet. Keruupaikkakuntien nimet lisätty karttaan.

Hankkeessa kerättiin aineistoa tallentamalla arkista puhetta eri-ikäisiltä puhujilta 16 paikkakunnalta. Lounaismurteiden pohjoisryhmän alueelta aineistoa on Luvialta, Eurajoelta, Kiukaisista, Raumalta, Kodisjoelta, Lapista², Eurasta ja Honkilahdelta.

2 Kaikki mainitut paikkakunnat eivät ole enää eivätkä olleet edes hankkeen aloitushetkellä enää itsenäisiä kuntia. Mainituista paikkakunnista Kodisjoki ei ole alkujaan kuulunut Satakuntaan, mutta vuonna 2007 se liitettiin Raumaan. Maakuntarajasta huolimatta on vanhastaan Kodisjoelta käyty asioimassa nimenomaan Raumalla.

Lounaisten välimurteiden alueelta puolestaan puhetta tallennettiin Porin seudun murteista Porista, Ulvilasta ja Nakkilasta, Ala-Satakunnan murteista Harjavallasta, Kokemäeltä ja Huittisista sekä Turun ylämaan murteista Köyliöstä ja Säkylästä (ks. kuva 1). Suuri osa informanteista asui tallennushetkellä synnyinseudullaan, mutta tarkoituksella informanteiksi valittiin myös muuttajia. Myös aineistoa keränneet harjoittelijat, tutkimusavustajat ja tutkijat ovat pääsääntöisesti tallentaneet informanttien puhetta kotipaikkakunnallaan tai -seudullaan, mutta esimerkiksi tässä artikkelissa tarkastelemme vain informanttien kielenkäyttöä.

KUVA 2. Annotoimattoman Sapu-aineiston äänitteiden kestot ja äänitteistä tehtyjen litte-
roitujen osuuksien kestot paikkakuntaakohtaisesti.

Informantteja annotoimattomassa Sapu-aineistossa on kaikkiaan 319 ja äänitteitä 320. Suuri osa äänitteistä on teemahaastatteluja, joissa kerääjä ja informantti keskustelevat löyhästi määritellyistä puheenaiheista. 75 äänitteessä informantteja on 2–5, ja niitä voi luonnehtia vastaavasti teemakeskusteluiksi. Teemahaastattelujen ja -keskustelujen puheenaiheet olivat etukäteen mietittyjä, mutta keskustelu sai virrata informantin tai informanttien kiinnostuksen mukaan. Etukäteen suunnitellut puheenaiheet myötäilivät informanttien omia elämänvaiheita, nykyistä elämää ja mielenkiinnon kohteita.

Aineistoa keräsivät etupäässä samalta paikkakunnalta tai seudulta kotoisin olevat suomen kielen opiskelijat, jotka tekivät harjoitteluun hankkeessa tai työskente-

livät siinä. Aktiivisin keruuvaihe hankkeessa oli vuosina 2007–2013, mutta aineistoa täydennettiin vuoteen 2019 asti. Hankkeen äänitteiden kokonaiskesto on 262 tuntia 55 minuuttia, ja tästä on litteroitu suomalais-ugrilaisella puolikarkealla transkriptiolla 213 tunnin 26 minuutin osuus.³ Paikkakuntaakohtaiset osuudet äänitteistä ja litteraateista on esitetty kuvassa 2.

Edellä mainitut 262 tuntia äänitteitä ja 213 tuntia näistä äänitteistä tehtyjä litteraatteja muodostavat annotoimattoman Satakuntalaisuus puheessa -aineiston, joka on säilytettävällä Turun yliopiston suomen ja sen sukukielten arkistossa audio- ja tekstitiedostoina. Tämä aineisto, jota on kuvailtu tarkemmin Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksen digitaalisten kieliaineistojen Digilang-portaalissa (<https://digilang.utu.fi>), on kielentutkijoiden ja alan opiskelijoiden käytettävissä.

Edellä kuvatusta Satakuntalaisuus puheessa -aineistosta on valikoitu pienempi otos, ja siitä on muodostettu morfologisesti ja syntaktisesti annotoitu Satakuntalaisuus puheessa -korpus. Tähän on valittu äänitteitä kuuden paikkakunnan viidestä ikäryhmästä. Korpuksen on otettu mukaan maakunnan kaksi suurinta kaupunkia, Pori ja Rauma, jotka edustavat dialektologisesti eri murrealueita. Lisäksi kummaltakin puolelta murrerajaa on valittu mukaan kaksi maaseutupaikkakunnan varieteettia. Nykyisiä lounaismurteiden alueella puhuttavia varieteetteja korpuksessa edustavat Rauma, Honkilahti ja Luvia ja lounaisten välimurteiden alueella puhuttavia Pori, Kokemäki sekä kolmantena Ulvila ja Nakkila. Kultakin paikkakunnilta on valittu eri-ikäisten informanttien äänitteitä, ja nämä äänitteet edustavat viittä ikäryhmää.⁴ Korpusta muodostettaessa tavoitteena on ollut saada siihen vähintään 300 minuutin osuus kustakin ikäryhmästä ja vähintään 200 minuutin osuus kunkin paikkakunnan varieteetista. Varieteeteittain ja ikäryhmittäin jaoteltu kokonaisuus muodostuu kaikkiaan 29 tietueesta (ks. kuva 3).

Annotoituun korpukseen kuuluvien äänitteiden sananmuodot on lemmatisoitu eli hakusanoitettu, ja ne on annotoitu morfologisesti ja syntaktisesti. Luokitus on tehty pitkälti aiempien Lauseopin arkistossa tehtyjen annotoitujen kieliaineistojen linjausten mukaisesti (ks. esim. Lauseopin arkiston murrekorpuksista Ikola 1985). Annotoitu korpus on tätä artikkelia kirjoitettaessa viimeistelyvaiheessa, ja se on tarkoitus siirtää pikimmiten Kielipankkiin tutkijoiden ja alan opiskelijoiden käytettäväksi.

3 Tilanne 27.12.2021.

4 Paikkakuntaakohtaisia varieteetteja on kuusi ja ikäryhmiä viisi, mutta koska Ulvilan ja Nakkilan osakokonaisuudesta ei ole vanhimmasta ikäryhmästä sopivaa äänitettä, on aineistoyksikköjä kaikkiaan 29.

ikäryhmät
informanttien
syntymävuosikymmenten mukaan

kielimuodot (paikkakunnat)

	Rauma	Honkilahti	Luvia	Pori	Ulv./Nakk.	Kokemäki	
id *	116	79	001	112		132	
kesto	36 min	62 min	49 min	107 min		63 min	yht. 317 min
id	115	86	49	110	203	127	
kesto	29 min	60 min	39 min	54 min	106 min	60 min	yht. 348 min
id	206	85	15	111	243	138	
kesto	59 min	70 min	45 min	53 min	63 min	60 min	yht. 350 min
id	212	88	22	178	196	128	
kesto	55 min	67 min	47 min	50 min	90 min	59 min	yht. 368 min
id	120	90	29	100	238-239	126	
kesto	29 min	58 min	29 min	33 min	4 + 56	37 min	yht. 246 min
	yht. Rauma	yht. Honkilahti	yht. Luvia	yht. Pori	yht. Ulv./Nakk.	yht. Kokemäki	
	208 min	317 min	209 min	297 min	319 min	279 min	

*Informanttien määrä osa-aineistossa
*Äänitteen yksilöintitunnus (id)

KUVA 3. Annotoitu Sapu-korpus esitettynä kielimuodoittain ja ikäryhmittäin.

Tähän mennessä Sapu-aineistoa ja -korpusta käsitteleviä esitelmiä, postereita, opin- näytteitä ja muita julkaisuja on tehty kymmenittäin (esim. Siitonen 2008; Nurminen 2011; Kurki ym. 2011; Nikupeteri 2014; Kurki & Siitonen 2014; Priiki 2017; Mäkitalo 2020). Kirsti Siitonen oli alusta asti keskeinen toimija Satakuntalaisuus puheessa hankkeessa: hän ideoi, innosti ja ohjasi opiskelijoita sekä julkaisi yksin ja yhdessä toisten kanssa. Hankkeeseen pystyttiin rekrytoimaan sen rahoituskauden aikana kymmeniä tutkimusapulaisia, ja se innosti useita perustutkinto-opiskelijoita. Monille heistä Siitonen toimi opin- näytteen ohjaajana, ja näistä ohjattavista vielä lähes puoli tusinaa ryhtyi tekemään tieteellisiä jatko-opintoja. (Jokela ym. 2020: 278.)

Erikseen on mainittava, että nimityksellä satakuntalaismurteet viitataan pe- rinteisesti alasatakuntalais- ja yläsatakuntalaismurteisiin. Sapu-aineistossa alasata- kuntalaismurteista on kuitenkin mukana äänitteitä vain Harjavallasta, Kokemäeltä ja Huittisista, ja yläsatakuntalaismurteet eivät kuulu aineistoon lainkaan. Nykysatakuntalaisella puhekielellä⁵ ja nykysatakuntalaisilla murteilla tarkoitamme siis tässä esityksessä niiden 16 paikkakunnan murteita, joista hankkeeseemme on

5 Vaihtoehtoisesti tätä puhekieltä voi kutsua rajavyöhykkeen nykyisiksi lounaismurteiksi ja nykyi- siksi lounaisiksi välimurteiksi. Käyttämillämme *puhekieli-* ja *murre-*nimityksillä ja käyttämillämme lisämääreillä *”vanha”* ja *”nykyinen”* emme pyri luomaan käsitystä, että sikäläinen kielenkäyttö olisi muuttunut siinä määrin, että menneiden vuosikymmenten tai -satojen kieltä pitäisi nimit- tää murteeksi ja 2000-luvun kieltä puhekieleksi. Kyse on samojen kielimuotojen temporaalisista varianteista. Nimityksillä olemme pyrkineet helpottamaan lukemista ja erottamaan sen, mitä murteiden ominaispiirteistä ja edustuksista on esitetty 1900-luvun esityksissä, ja sen, millaisina kielimuodot näyttävät 2000-luvun synkronisessa aineistossa.

kerätty aineistoa ja joista osa edustaa perinteisen murrejaottelun mukaan lounaismurteita ja osa lounaisia välimurteita.

3 Synkretismiin vaikuttavien piirteiden perinteinen edustus rajavyöhykealueella

Murteissa esiintyvistä synkreettisistä muodoista on tehty havaintoja ja niitä on tutkittu aiemmassakin tutkimuksessa. Useat näistä havainnosta ja tuloksista ovat koskeneet lounaismurteiden synkretismiiä (esim. Ojansuu 1901, 1903; muista murteista ks. kuit. esim. Palander 1996: 171–191). Myös Kirsti Siitonen (1979) on lounaismurteiden loppuheittoa käsittelevässä pro gradussaan käsitellyt adessiivin ja allatiivin synkretismiiä, joka on vanhastaan ollut ominaista myös Porin seudun murteille (Eskola 1987: 220), jotka nekin ovat edustettuina Sapu-korpuksessa. Tässä artikkelissa emme pysty tilan puutteen vuoksi käymään tätä aikaisempaa tutkimusta seikkaperäisesti läpi, vaan keskitymme tarkastelemaan synkretismiiä 2000-luvun satakuntalaisesta puheesta annotointiprosessin aikana poimimiemme esimerkkien pohjalta. Esitämme korpuksessa havaintoja, joiden pohjalta toivon mukaan viriää tulevaisuudessa nykyvariaatiota koskevaa jatkotutkimusta.

Käsitellessään suomen morfologian muutosmekanismeja Heikki Paunonen (2003) kirjoittaa kielenmuutoksia edistävästä foneettis-fonologisista tekijöistä ja muutosta hidastavien ja mahdollisesti niitä estävien morfologisten tekijöiden suhteesta. Laajassa artikkelissaan hän käsittelee muun muassa muutosketjuja ja variaatiohierarkioita, muutosten toteutumista ja niiden mahdollisia osittaisuuksia ja suunnan muutoksia. Paunosen (2003: 216–217) mukaan silloin, kun muutokset koskevat kielen keskeisiä rakenteita syvemmin kuin normaalissa muutosvaiheessa, voidaan kielen järjestelmänä katsoa joutuvan kriisivaiheeseen. Tällaisesta kriisivaiheesta esimerkiksi sopii hänen mukaansa suomen lounaismurteiden taivutusmorfologian muutokset, joissa useat keskeiset taivutusmuodot ovat olleet vaarassa langeta yhteen.

Lounaismurteiden nominintaivutusjärjestelmään ovat Paunosen (2003: 217, ks. myös 2006: 262–263) mukaan vaikuttaneet 1) sananloppuisen *n:n* kato määräehdoin, 2) sananloppuisen *t:n* kato määräehdoin, 3) jälkitavujen pitkien vokaalien lyheneminen sekä 4) painottoman tavun *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentin kato. Esityksemme esimerkeissä merkitystä on myös 5) loppuheitolla (ks. Paunonen 2006: 258) ja 6) rajageminaatiolla. Paunonen havainnollistaa lounaismurteiden hypoteettista sijasynekretismiiä ja siihen johtanutta edellisten piirteiden (1–4) kehitystä esimerkkisanojen *kala* ja *salu* avulla (ks. asetelma 1).

yks.	nom.	<i>kala</i>		<i>salo</i>	
	gen.	<i>kalan</i>	> <i>kala</i>	<i>salon</i>	> <i>salo</i>
	part.	<i>kalaa</i>	> <i>kala</i>	<i>saloo</i>	> <i>salo</i>
	ill.	<i>kalaan</i>	> <i>kala</i>	<i>saloon</i>	> <i>salo</i>
mon.	nom.	<i>kalat</i>	> <i>kala</i>	<i>salot</i>	> <i>salo</i>
	gen.	<i>kalain</i>	> <i>kala</i>	<i>saloin</i>	> <i>salo</i>
	part.			<i>saloja</i>	> <i>salo</i>
	ill.			<i>saloin</i>	> <i>salo</i>

ASETELMA 1. Lounaismurteiden hypoteettinen sijasynekretismi ja siihen johtanut kehitys (Paunonen 2003: 217).

Ennen aineistoesimerkkien tarkastelua on syytä kerrata lyhyesti, mikä näissä edellä mainituissa kuudessa piirteessä on ollut vanhastaan edustus Sapu-korpuksen keruualueen murteissa: rajavyöhykkeen lounaismurteissa ja lounaisissa välimurteissa. Ojansuun mukaan sananloppuinen *n* on vanhoissa lounaismurteissa kadonnut lukuun ottamatta klusiilin etistä asemaa, jossa se on säilynyt tai assimiloitunut seuraavan äänneympäristön mukaan (esim. *sara_ markam paik*). Hänen mukaansa lounaismurteiden ja Porin seudun välimurteiden välisiä eroja ei tässä suhteessa ole. (Ojansuu 1903: 117–145.) Sen sijaan Kettusen mukaan klusiilin etisen aseman edustus on lounaismurteissa ja Porin seudun murteissa erilainen: lounaismurteissa *n* ei ole systemaattisesti kadonnut tässä äänneympäristössä, sen sijaan pohjoisempaan Porin seudulla se on kadonnut (Kettunen 1940b: 226–227; ks. myös Wiik 2006: 163–167; Kurki & Siitonen 2014: 176–177).

Sananloppuinen *t* on vanhastaan mukautunut Sapu-keruualueeseen kuuluvissa lounaisissa välimurteissa seuraavan konsonantin mukaiseksi *k:n* ja *p:n* edellä (esim. *kettiṅkik katkes*), mutta nominatiivissa ja verbien yks. 2. persoonassa ja mon. 3 persoonassa se on säilynyt toisin kuin lounaismurteissa (Rapola 1966: 314–317; Eskola 1987: 210). Lounaismurteissa loppu-*t:n* katoa on esiintynyt vielä laajemmin, sillä siellä sananloppuinen *t* on säilynyt tai assimiloitunut seuraavan konsonantin kaltaiseksi lounaismurteissa klusiilien ja *s:n* edellä, mutta muulloin se on kadonnut (Ojansuu 1903: 4–12; Rapola 1966: 314–317). Jälkitavuisissa pitkät vokaalit ovat lyhentyneet lounaismurteissa (esim. *kala* 'kalaa'; Ojansuu 1901: 35, 218–219; 1903: 49–54; Rapola 1990: 108, 112–113), mutta välimurteiden puolella Porin seudun murteissa ja alasatakuntalaismurteissa jälkitavujen pitkät vokaalit eivät ole lyhentyneet (ks. esim. Kettunen 1940a: kartat 179–183; Kettunen 1940b: 311–313). Lounaismurteissa ja lounaisissa välimurteissa *i*-loppuisen diftongin jälkikomponentti on puolestaan kadonnut painottoman tavun *i*-loppuisista diftongeista (esim. *tasane, kullane, kellane*; Ojansuu 1901: 199–210; Rapola 1990: 121).

Lounaismurteissa on esiintynyt vanhastaan strukturaalista loppuheittoa, jonka mukaan sanojen lyhyet loppuvokaalit katoavat kaksitavuisista sanoista, jos niiden ensitavu on pitkä, sekä useampitavuisista sanoista aina (esim. *pitk teräv rautkanṅk*; piirteestä ks. esim. Rapola 1990: 107–108). Välimurteiden puolella Porin seudun

murteissa on esiintynyt sielläkin loppuheittoa, mutta se ei ole ollut yhtä laaja-alaista kuin lounaismurteissa: A:n ja e:n loppuheitto on ollut yleistä, mutta loppu-A on säilynyt esimerkiksi nominatiivissa sekä useimmiten possessiivisuffikseissa ja silloin, kun sana on painollisessa asemassa. Loppu-*i* on kadonnut samaan tapaan kuin hämäläismurteissa; *puri*-tyyppisissä verbimuodoissa ja *sti*-adverbeissa loppuvokaali on säilynyt. (Rapola 1966: 490–498; Eskola 1987: 215–217).

Vain määrätyt muotoryhmät laukaisevat suomen kielessä rajageminaation, ja eri kielentutkijat ovat määritelleet näitä laukaisevia muotoryhmiä (ks. mm. Kannisto 1897; Setälä 1898; Penttilä 1948; Itkonen 1964; Karlsson 1982). Rajageminaatioedustuksissa Rauman seudulla puhuttavien lounaismurteiden ja Porin seudun ympäristön lounaisten välimurteiden välillä on vanhastaan eroja (esim. *tulet tänne* ~ *tule tänne*). Pelkistetysti tämä ilmenee siinä, että Porin seudun murteissa rajageminaatiota ei ole, mutta lounaismurteissa Rauman ympäristössä rajageminaatio toteutuu klusiilien ja sibilantin edellä samoissa muotoryhmissä kuin useimmissa suomen murteissa lukuun ottamatta *e*-loppuisten substantiivien nominatiivia. (Ks. erit. Siitonen 1995: 150–155 ja siinä mainitut lähteet; Kurki & Siitonen 2014: 178–186.) Lisäksi on mainittava, että rajageminaation suomen kielessä laukaisevien muotoryhmien joukossa ei yleensä mainita essiiviä, mutta Sapukorpuksen keruualueeseen kuuluvissa Rauman ympäristön lounaismurteissa rajageminaatiota esiintyy myös tässä sijassa (ks. esim. Koskela 1992: 276; Nurminen 2011). Synkreettisten muotojen tarkastelun kannalta on kuitenkin olennaista, että essiivissä rajageminaatiota esiintyy vain loppuheittoisissa tapauksissa (Itkonen 1964: 96). Yksittäisissä lähteissä mainitaan myös, että Rauman ympäristön murteissa loppuheiton aiheuttaman adessiivin ja allatiivin yhteenlankeamisen vuoksi rajageminaatiota esiintyy allatiivin lisäksi myös adessiivissa (ks. Koskela 1992: 276; Nurminen 2011; Nikupeteri 2014: 25, 62, 76).

Paunosen mukaan foneettis-fonologisen muutoksen alkuvaiheessa muutoksen kärjessä ovat sellaiset tapausryhmät, joissa muutos on esteettömintä kielen muun järjestelmän kannalta. Muutosprosessi tulee päätökseensä viimeisenä niissä tapausryhmissä, joissa se on lähtenyt liikkeelle hitaimmin, ja tässä yhteydessä morfologisilla tekijöillä on ennen muuta hidastava tehtävä. On kuitenkin mahdollista, että alkuperäinen muutos estyy joiltain osin tai muuttaa suuntaa täysin vastakkaiseen suuntaan. (Paunonen 2003: 199.)

Yllä esitettyjen piirteiden kehityksen vuoksi on Sapu-korpuksen keruualueen murteisiin syntynyt useita synkreettisiä muotoja. Osaa näistä on järjestelmässä pyrittävä välttämään muutoksin, joita Paunosen terminologian mukaan voi nimittää terapeuttisiksi. Korjaavina muutoksina voi pitää esimerkiksi sellaisia muutoksia, joiden ansiosta verbien preesens- ja imperfektimuodot erottuvat toisistaan (ks. Paunonen 2006: 267): Sapu-hankkeen keruualueella on toisaalta esiintynyt niin kutsuttua *si*-imperfektia (esim. ind. prees. yks. 1. pers. *miätin* ~ *miättisin*), toisaalta niin kutsuttua *ei*-imperfektia (*miätin* ~ *miätein*), jota hankkeen piirissä on tarkasteltu jo aiemmin

(Kurki ym. 2011; Mäkitalo 2020). Koska nykyvariaatio on toisenlaista kuin Kettusen tai Rapolan aikaan, on syytä tarkastella, millaisena nykyedustus näyttäytyy alustavien havaintojemme perusteella erilaisissa muotoryhmissä. Keskitymme seuraavassa sijasynekretismiin, persoonamuotosynekretismiin ja lyhyttä infinitiiviä koskevaan synkretismiin.

4 Sijasynekretismi nykyatakuntalaisessa puhekielessä

Satakunnassa puhuttavissa kielimuodoissa esiintyy nykyäänkin laajasti sijasynekretismia eli eri sijojen muodon yhteenlankeamista. Esimerkiksi raumalaisen informantin puheessa *paikka*-muoto voi olla sijamuodoltansa joko nominatiivi, partitiivi tai illatiivi (ks. esim. 1–3).

- (1) joo. se oli vähä semmone jännä *paikka* mens sinjk kattomaa et... (yks. nom.; Sapu212, Rauma, 80)⁶
- (2) mä en_ainaka niinju muista mitää muut *paikka*. (yks. part.; Sapu212, Rauma, 80)
- (3) nii ja se o iha kivalp *paikka* siit ol lyhyt matka kuitenki, joka *paikka* melkke et se o siin niinju keskel. (yks. part. ja yks. ill.; Sapu212, Rauma, 80)

Ilmiö on tyypillinen laajemmaltikin itämerensuomalaisissa kielissä, etenkin niitten eteläisessä ryhmässä virossa, etelävirossa ja liivissä, mutta myös idässä karjalassa ja vepsässä. Suomen lounaismurteille ja osin lounaisille välimurteille tyypillinen edustus voidaan nähdä ainakin osaksi konvergenssina eteläisen ryhmän kielten kanssa. Eteläisissä itämerensuomalaisissa kielissä yhteen ovat langenneet etupäässä kieliopilliset sijat nominatiivi, genetiivi(-akkusatiivi) ja partitiivi, kun taas itäisissä itämerensuomalaisissa kielissä synkretismi on yhdistänyt muodoltansa lähinnä paikallissijoja. (Grünthal 2010: 100.) Satakuntalaisessa puhekielessä vaikuttaa olevan yhtäläisyyksiä sekä eteläisten että itäisten itämerensuomalaisten kielten kanssa.

Seuraavaksi käsittelemme erikseen kieliopillisten sijojen ja paikallissijojen synkretismia. Käsittelemämme puhekielen kieliopillisille sijoille ominaista on Grünthalin (2010: 97) termein *asymmetrinen synkretismi* eli se, että synkretismi ei päde kahden eri muotokategorian, esimerkiksi sijan, kaikissa tapauksissa, ts. esim. genetiivi ei näytä aina nominatiivilta, vaikka usein näyttääkin. Ilmiö johtuu siitä, että kaikki nominit eivät taivu täsmälleen samojen ehtojen mukaisesti, jolloin esimerkiksi eräissä taivutusryhmissä esiintyvä eri muotoihin liittyvä vartalovaihtelu asettuu tärkeään osaan ja vaikuttaa jossain määrin myös kielimuotojen typologiseen luonteeseen (Grünthal

6 Esimerkkien litteroinnissa käytetty puolikarkeaa su-transkriptiota. Kustakin esimerkistä on kerrottu äänitteen signum, puhujan kotipaikkakunta sekä hänen ikäryhmänsä. Puhujan ikäryhmää ilmentävä numero tulee kyseessä olevan ikäryhmän puhujien synnyinvuosikymmenestä tai -vuosikymmenistä (ks. kuva 2).

2010: 106–108; ks. allomorfsuhteiltaan mutkikkaiden paradigmojen suhteesta kieltenmuutoksiin esim. Paunonen 2003: 208–211). Paikallissijojen synkretismin osalta tilanne ei ole yhtä selvä. Tässä yhteydessä emme käsittele semmoisia kielen varhaishistoriaan kuuluneita muutoksia kuin vaikkapa genetiivin ja akkusatiivin päätteitten yhteenlankeamista.

4.1 Kieliopillisten sijojen yhteenlankeaminen satakuntalaisessa puheessa

Erälle Satakunnassa puhuttaville murteille tyypillistä on vanhastaan ollut sananloppuisen *n*-äänteen täydellinen kato määräasemissa (piirteestä laajemmin ks. esim. Kettunen 1940b: 220–227; Kurki & Siitonen 2014: 176–177; 179–181), mikä on ollut omiaan aiheuttamaan synkretismiä yksikön nominatiivin, genetiivin ja partitiivin kesken. Selvimmin tämä synkretismi ilmenee kaksitavuisissa nominintaivutustyypeissä (Paunonen 2003: 219), mutta se ei koske kuitenkaan kaikkia kaksitavuisien tyyppisiä: joissakin taivutustyypeissä niille tyypilliset vartaloallomorfitkohtaiset vaihtelusuhteet ovat estäneet synkretismin (esim. *kivi* : *kive*; Paunonen 2003: 219). Nykykieltä edustavassa Sapu-korpuksessa esiintyy yksikön nominatiivin ja genetiivin synkretismiä (esim. 4–5). Huomattava on, että perinteisissä lounaismurteissa yleinen loppuheitto on osassa nominien taivutustyyppisiä ollut omiaan estämään synkreettisten muotojen syntyä (esim. yks. nom. *koer*, yks. part. *koera*).⁷ Sapu-korpuksen lounaismurteiden näytteissä esiintyvissä ensitavultaan pitkissä kaksitavuisissa nominatiiveissa ja useampitavuisissa nominatiiveissa on kuitenkin loppuvokaalin säilyminen tuntuvasti yleisempää kuin loppuheitto.⁸ Tältä osin Sapu-korpuksen nykylounaismurteet ovat alkaneet muistuttaa Porin seudun murteita, toisin sanoen nykylounaismurteissa nominatiivin ja genetiivin synkretismi on mahdollista myös *koira*-tyyppisissä nomineissa (esim. 6–7).

(4) et ihan selvät *_opettaja* elkeet *_oli* silloŋki. (yks. gen.; Sapu001, Luvia, 20/30)

(5) ... mä kävin neljä vuot Ruosniemen k- kansakoulua, ja, kaks *_ensimmäist* vuotta oli sama *_opettaja*... (yks. nom.; Sapu001, Luvia, 20/30)

7 Perinteisessä murteen tutkimuksessa keskityttiin dokumentoimaan mahdollisimman vanhakan- taista murretta, ja murteet ovat tuskin olleet tuolloinkaan homogeenisia. Muun muassa Rapola kommentoi äännehistorian luennoissaan, että Turun seudulla on esiintynyt tuolloin ”säännön- vastaista loppuvokaalin säilymistä”, hänen mukaansa enemmän kuin Ojansuun tutkiessa lou- naismurteita 1900-luvun vaihteen aikoihin. Loppuvokaalin säilymistä Rapola selittää sisämaan murteiden vaikutuksella. (Rapola 1966: 491–492.)

8 Nominatiiveissa variaatio on runsasta, mutta hiukankaan taajemmin Sapu-korpuksessa esiin- tyvistä loppuheitollisista nominatiiveista loppuheittoinen variantti on loppuheitotonta varianttia yleisempi vain lukusanoissa (*yks*, *kaks*, *viis*, *kuus*) sekä puoli- ja uusi-saneissa. Näiden lisäksi on saneita, jotka esiintyvät korpuksessa vain kerran ja loppuheittoisina (esim. *emänt*, *ka- ma*). Sekä suurtaajuisissa että harvaan esiintyvissä saneissa loppuheitoton variantti on yleisempi kuin loppuheittoinen.

- (6) ei sillom mistään koeraa kaukkaa hanjittu eikä mittää maksettuk ko, jonkun koera, jonkun koera sai sit pennui ni siit saivas sit naapurij jos, jos koera ottivat tai jos ol jottain tuhoo tulluk koeral et olis tota koera kuallut taik jottai ni. (yks. nom. ja yks. gen.; Sapu079, Honkilahti, 20/30)
- (7) nii. et s- koera ystävä olè. (yks. nom.; Sapu079; Honkilahti, 20/30)

Laajan raja-assimilaation myötä etenkin Honkilahden puhekielessä myös monikon nominatiivi saattaa paikoin sekoittua yksikön nominatiiviin tai genetiiviin: esimerkiksi 8 monikon tunnus *t* on assimiloinut nasaaliksi seuraavan sanan aloittavan *n*:n mukaan. Kutsumme ilmiön aiheuttamaa yhteenlankeamista tässä *sandhisynkretismiksi*, sillä muotojen yhteenlankeaminen ei johdu taivutusluokasta tai morfologias- ta vaan yksinomaan äänneympäristöstä. Kyse ei ole varsinaisesti symmetrisestä eikä asymmetrisestä synkretismistä. Lisäksi Honkilahden puhekielessä monikon nominatiivi ja yksikön genetiivi eroavat yksikön nominatiivista mutta eivät aina toisistansa silloin, kun genetiivivartalo eroaa nominatiivivartalosta (esim. 9–10).

- (8) ... täsä o a- sairaala lähel et koko yä mene ambulanssei, ni millais täsä sit nukkuu- ka ja, mut ne ambulanssin ni ei ne menes siitä enää sit pillip päälk ko, (mon. nom.; Sapu088, Honkilahti, 80)
- (9) ja tää- tästäki mää olin tos, iha Honkilahde hautausmaal sitte, (yks. gen.; Sapu088, Honkilahti, 80)
- (10) ko toise o nii et Helsinki o nii suur ja, sillai ja, (mon. nom.; Sapu088, Honkilahti, 80)

Lounaimurteissa ei ole perinteisesti esiintynyt fonologista vokaalien pituusoppo- sitiona jäljitävyyttä (Rapola 1990: 108; Paunonen 2006: 259–260, 262; ks. myös ase- telmaa 1), mikä on useissa tapauksissa aiheuttanut synkretismin myös yksikön no- minatiivin ja partitiivin välille sekä aiheuttanut monessa tapauksessa laajempaakin synkretismia. Perinteisesti loppuheitto on useissa tilanteissa erottanut nominatiivin ja partitiivin toisistansa. Loppuheitto on koskenut a) kaksitavuisia nomineja, joiden ensitavu on pitkä (*poik*: *poikka*, *halp*: *halppa*, *kart*: *kartta*, *jous*: *joust*), ja b) niitä pitem- piä sanoja (*metel*: *meteli*, *mukav*: *mukava*, *lääkär*: *lääkri*). Kuten edellä kävi ilmi, edes vanhoissa murteissa loppuheitto ei ole voinut erottaa kaikkien nominien nominatii- via ja partitiivia toisistansa, vrt. yksivartaloisiin kaksitavuisiin sanoihin, joitten ensita- vu on lyhyt: *kala*: *kala*, *sana*: *sana*, *hyvä*: *hyvä*, *mätä*: *mätä*. Nykysatakuntalaisessa puheenparressa nominatiivin ja partitiivin yhteenlankeamista esiintyy jokseenkin harvoin, mutta ainakin Honkilahden ja Rauman puhekielissä tavataan yhä nomina- tiivin kaltaista partitiivia (esim. 11–12). Yleisemmin partitiivi kuitenkin erottuu nomi- natiivista vokaalin pituudessa (esim. 13–14).

- (11) et tää on nyt sit niij ko et kaks viikko tämäj jälkeen ni, (yks. part.; Sapu088, Honkilahti, 80)

- (12) mää teen semmost *homma* siäl. (yks. part.; Sapu206, Rauma, 60/70)
 (13) sitte, sitt_olen nyt sit_ainaki, kolme *viikkoo*. (yks. part.; Sapu088, Honkilahti, 80)
 (14) iha *hyvää* kuulu (yks. part.; Sapu206, Rauma, 60/70)

4.2 Paikallissijojen yhteenlankeaminen satakuntalaisessa puheessa

Lounaimurteille tyypillisen, lounaisille välimurteille ja Ylä-Satakunnan hämäläis-murteille jossain määrin tyypillisen loppuheiton (Ojansuu 1901: 170–171; Virtaranta 1957: 608–609; Rapola 1990: 107–108; 114; 123–124; Paunonen 2003: 217) takia adessiivin ja allatiivin päätteet ovat yleisesti langenneet yhteen Sapu-hankkeen ke-ruualueen vanhoissa murteissa. Ilmiö kuuluu osittain Grünthalin (2010) symmetri-sen synkretismin piiriin, sillä mainittujen sijojen loppuheittoisia muotoja ei erota mi-kään. Välimurteissa on esiintynyt perinteisesti myös päätteellisiä variantteja, joissa muodot ovat erottuneet toisistansa loppuvokaalinsa puolesta (ks. esim. Ikola 1931: 59; Virtaranta 1957: 602–608). Nykysatakuntalaisen puheen edustus on kahtalaista, kuten esimerkit 15–19 osoittavat.

- (15) minu *alapualel* juu. nää samat, iha samalainen asunto ku *minulla*. (yks. adess.; Sapu116, Rauma, 20/30)
 (16) se oli niinju jotenki iha, eri *taval* sit, (yks. adess; Sapu243, Ulvila, 60/70)
 (17) mää oon varmaa jumpannu aina. ja tua, ja käyny *lenkillä* ja, jossai vaihees juossuk-ki... (yks. all.; Sapu110, Pori, 40/50)
 (18) latti(a poijes ja, sit, uus *tilal*. (yks. all.; Sapu015, Luvia, 60/70)
 (19) *sil* tuli niitä kolftiedotteita (yks. all.; Sapu138, Kokemäki, 60/70)

Honkilahden nykymurteessa sandhi-ilmioitten seurauksena myös ablatiivi saattaa langeta yhteen muitten ulkopaikallissijojen kanssa *t*-alkuisen sananmuodon edessä (esim. 20–22).

- (20) kui *laajalt_alu(eelt* sint tul_ihmisii. (yks. abl; Sapu088, Honkilahti, 80)
 (21) ne ol *kahdel henjelt* tarkotettu, (yks. all.; Sapu088, Honkilahti, 80)
 (22) mut sit tollai jos menee *pyräält* tai kävelle. (yks. adess.; Sapu088, Honkilahti, 80)

Nykysatakuntalaisessa puhekielessä varsin yleistä on myös adessiivin ja allatiivin esiintyminen erillensä (esim. 23–24). Typologisesti adessiivi-allatiivi ei ole kovin tyy-pillinen sija (esim. Creissels 2008: 614). Suomen yleiskielen sisäpaikallissijojen kolmi-jakoisuus saattaa myös vaikuttaa siihen, että usein nykysatakuntalaisten puheessa adessiivi ja allatiivi pyritään pitämään jossain määrin erillensä. Vastaavaa korjaus-tendenssiä on havaittavissa muittenkin uralilaisten kielten synkretismin valtaan jou-tuneissa paikallissijärjestelmissä, kuten vepsässä (Grünthal 2015: 60–61) ja marissa

(Alhoniemi 2010 [1985]: 61–64). Toisaalta esimerkiksi karjalan ulkopaikallissijasarja (Zaikov 1999: 44–45, 2013: 96–98) sekä pohjoissaamen ja sitä itäisempien saamelaiskielten ainoa paikallissijasarja (Kert 1971: 163; Korhonen 1981: 211; Zaikov 1987: 120; Morottaja 2007: 24–26; Giellatekno 2008–2021; Moshnikoff ym. 2020: 45; Aikio & Ylikoski 2022: 159) ei ole muoto-opillisesti kolmi- vaan kaksijakoinen.

- (23) mä oov viälä katot tehnyk *kirjotuskoneella*, (yks. adess.; Sapu138, Kokemäki, 60/70)
 (24) sit mentii sillee pubil joskus viide aikaa *oluselle*, (yks. all.; Sapu178, Pori, 80)

Kaiken kaikkiaan loppuheiton ilmenemisessä adessiivissa ja allatiivissa on runsaasti variaatiota korpuksessa. Adessiivissa vaikuttaa esiintyvän tuntuvasti enemmän loppuheittoista varianttia kuin loppuheitotonta, allatiivissa varianttien väliset erot eivät ole niin suuria. Allatiivin ja adessiivin synkretismiä on nykyaineistossakin, vaikkakaan ei enää niin yksipuolisen systemaattisesti kuin vanhoissa murteissa.

4.3 Kieliopillisen sijan ja paikallissijan keskinen synkretismi

Lounaismurteissa tapahtuneiden ääntenmuutosten – sananloppuisen *n:n* kehityksen ja jälkitavujen pitkien vokaalien lyhenemisen – myötä ovat myös yksikön illatiivi ja partitiivi langenneet määrättyissä taivutustyypeissä vanhastaan yhteen. Vanhastaankin korjaavana muutoksena lounaismurteiden pohjoisryhmässä on alkanut esiintyä ns. lyhyen illatiivin (*kouluun* > *koulu*) rinnalla *h*:llista illatiivia (*kouluhu*; Paunonen 2006: 259–260, 263–264). Sapu-korpuksessa yksikön illatiivi ja partitiivi lankeavat joissakin tapauksissa yhteen (esim. 25). Myös abstrakti paikallissija essiivi lankeaa helposti yhteen ainakin genetiivin ja partitiivin kanssa (esim. 26). Essiivin pääte esiintyy myös ”kokonaisena” (esim. 27). Sekundaari essiivin loppu-*n* ei katoa lainkaan niin herkästi (esim. 28) kuin genetiivin alkuperäinen sananloppuinen *n*, vaikkakaan se ei ole mahdotonta, mikä näkyy yksittäisissä lounaismurteiden ja välimurteiden näytteiden esiintymissä (esim. 29 ja 30). Essiivin *n* vaikuttaa assimiloituvan ääntymäpaikaltansa seuraavan konsonantin mukaiseksi, mutta ääntymätapa näyttäisi yleensä pysyvän nasaalina (esim. 31). Vertailukohtana esitetään myös samassa äänneympäristössä esiintyviä genetiivejä, joista sananloppuinen *n* on joko kadonnut (esim. 32) tai säilynyt assimiloituneena seuraavan konsonantin ääntymäpaikkaan (esim. 32–33). Edellä mainittu loppu-*n:n* säilyminen tai assimiloituminen on ylipäättään yleistä, mutta huomattavaa on, että varsinkin välimurteiden puoleisissa näytteissä puhujilla on nykyäänkin usein soinnittoman ympäristön edellä loppu-*n:n* absoluuttista katoa (ks. esim. 34, myös 30).

Sanansisäiset muutokset kuitenkin erottavat yksikön genetiivin ja essiivin toisistaan astevaihtelusanoissa (vrt. esim. 35, jossa ei missään tapauksessa voisi olla essiiviä heikon asteen takia). Huomattavaa on myös, että vaikka rajageminaatiota esiintyy lounaismurteiden puolella myös loppuheittoisissa essiivimuodoissa (esim.

28), on tämä omiaan pitämään essiivin ja genetiivin toisistaan erillään vain soinnittoman ympäristön edellä: rajageminaatio kun toteutuu lounaismurteissa vain soinnittomien klusiilien ja sibilantin edellä (Rapola 1966: 305, 314).

- (25) sille ne oli laittanu (niŋku), *munakelloo aikaa* (yks. ill.; yks. part.; Sapu178, Pori, 80)
 (26) ainaki *nykypäivän* tuntuu et. (yks. ess.; Sapu015, Luvia, 60/70)
 (27) eei se o säilyny *ehjänä*. (yks. ess.; Sapu015, Luvia, 60/70)
 (28) ... sit me oltii iha *intons* siit siel nii et jee jee oma huone... (yks. ess.; Sapu120, Rauma, 90)
 (29) mut tiärän tänä *vua* häm pääs ripel niij ko... (yks. ess.; Sapu079, Honkilahti, 20/30)
 (30) ... Mattiki tulee, kun tulee *perjantai* kotiin... (yks. ess.; Sapu238, Ulvila-Nakkila, 90)
 (31) jos kauheem paljon tulee, läksyi, tai jos *seuraavam* päivän_on oikeen kauhee päivä ni, kyl sit täytyy hyppytunneillaki tehö (yks. ess.; Sapu090, Honkilahti, 90)
 (32) ainaki, *mum* miälest *jonki* sorti ainaki. (yks. gen.; Sapu088, Honkilahti, 80)
 (33) ... ei sit semmoses_ osakkees millää viihryk ko, *häneŋ* kerran tarttis ol metäs... (yks. gen.; Sapu079, Honkilahti, 20/30)
 (34) ... se tuli ensi siihe, kahvilaa mää oli siin sik *kahde kolme naise* kans istuttii siinä... (yks. gen.; Sapu110, Pori, 40/50)
 (35) ko isä joudui mull_ *ensimmäisen kerra*, siit sanomaanŋki (yks. gen.; Sapu088, Honkilahti, 80)

Tämä on esimerkki siitä, kuinka sanamuotojen kuluminen lopusta asettaa suuremman merkityslastin vartalonsisäisille muutoksille, jotka ovat kehittyneet osin ainoiksi merkitystä erottaviksi vaihteluiksi. Esimerkit tukevat osaltaan niitä Paunosen aiemmin lounaismurteista esittämiä ajatuksia (Paunonen 2003: 221; Paunonen 2006: 267), että kielimuodot ovat siirtyneet typologisesti melko puhtaasti agglutinoivasta typologiasta flekteeraavaan suuntaan. Samankaltainen kehitys on tapahtunut eteläisissä itämerensuomalaisissa kielissä ja suuremmissa määrin myös useimmissa saamelaiskielissä. Toisaalta nykysatakuntalaiseen puhekieleen on myöhemmässä vaiheessa palautettu loppuäänteitä, mikä taas on siirtänyt niitä lähemmäs suomen yleiskieltä ja samalla takaisin kohti selkeämpää agglutinoivaa morfologiaa.

5 Persoonamuotosynkretismi

Edellä on käsitelty Sapu-korpuksessa esiintyvää nominien sijasynekretismiä. Kaikkiaan nominien taivutuksessa tapahtuvaa synkretismiä lienee tarkasteltu enemmän kuin verbien synkretismiä, ja esimerkiksi Grünthalin (2010) katsaus keskittyy pääasiassa nominien synkretismiin. Sapu-aineistossa synkretismiä esiintyy kuitenkin myös sellaisissa finiittiverbeissä, joissa on kysyvä liitepartikkeli (-kO ~ -kOs ~ -ks ~ -k; aiemmista murre-edustuksista ja taustalla olevista äännekehityksistä ks. esim. Ojansuu

1901: 177–178; Kettunen 1940a: kartta 7; Forsberg 1994: 60–62). Esimerkiksi *olik* voi olla sekä yksikön toisen että kolmannen persoonan imperfektimuoto, jossa on *-k(O)*-liitepartikkeli. Persoonaa ei ilmene kuitenkaan suoraan verbistä, vaan tekijän ilmaisee ilmipantu subjekti, kuten esimerkeissä 36 ja 37.

(36) *olik sä* sit, ami- ammattikoulu (Sapu015, Luvia, 60/70)

(37) *olik se* toisippäi just (Sapu196, Ulvila, 80)

Tässä artikkelissa nimitämme ilmiötä *persoonamuotosynkretismiksi*. Tarkastelemme nimenomaan tämäntyyppistä synkretismia, jossa *-k(O)*- ja mahdollisesti myös *-s*-aineksen sisältävät verbimuodot ovat synkreettisiä. Sapu-korpuksessa kyseiset verbimuodot on kooditettu siten, että niissä näkyy pronominisubjektin mukaisen verbin persoonamuodon kooditus sekä synkretismia ilmentävä koodi: esimerkiksi edellä olevan esimerkin 36 *olik*-muoto saa yksikön toisen persoonan koodituksen lisäksi synkretismia merkitsevän koodin.

Sapu-korpuksessa esiintyy paljon myös monikon kolmannen persoonan lukuinkongruenssia, kuten *ku jakajat tulee hakemaa lehtii* (Sapu015, Luvia, 60/70). Tämä ilmiö on puhekielessä levikiltään laaja (ks. esim. Mielikäinen 1984), ja se on valtaedustuksena myös Sapu-aineistossa. Sapu-korpuksessa tällaisia verbimuotoja ei ole ajateltu yhteenlangenneiksi, vaan muodot on kooditettu lukuinkongruenteina muotoina: esimerkikilauseen *tulee*-muoto saa yksikön kolmannen persoonan koodituksen sekä yksiköllisen että monikollisen subjektipronominin kanssa. Kuitenkin tässä artikkelissa tarkastelemme mahdollisia *olik(s) te* -tyyppisiä esiintymiä synkreettisinä muotoina, ja korpuksessakin ne saavat erilaisen koodituksen *ne tulee* -tyyppiin tapauksiin verrattuna: yksikön kolmannen persoonan koodituksen lisäksi ne saavat synkretismia ilmaisevan koodin.

Sivuumme tämän luvun lopussa myös *te olet* -tyyppistä synkretismia, jossa monikon toisen persoonan pronominisubjektin kanssa esiintyvä verbimuoto on yhdenmukainen yksikön toisen persoonan verbimuodon kanssa.

Liitepartikkelit *-kO* ja *-s* muodostavat *-kOs*-liiteyhtymän, jonka puhekielinen *-ks*-variantti on varsin yleinen myös Sapu-aineistossa (VISK § 130). Aineistossa *-kO*-aines esiintyy usein myös loppuheittoisena *-k*-aineksena, kuten esimerkissä 38. Lounaismurteissa *-k(s)*-pääte on esiintynyt vokaalittomana jo vanhastaan (ks. esim. Ojansuu 1901: 177–178; Forsberg 1994: 60), mutta korpuksessa on kuitenkin myös tapauksia, joissa *-kO*-liitepartikkelin loppuvokaali on säilynyt (ks. esimerkki 39).

(38) *käyk siäl*, joka päivä kettää oikkee (Sapu079, Honkilahti, 20/30)

(39) ... et *olisko* toi nuokkari tosa ny, useemmi auki ku, esimerkiks kymmene vuot sit? (Sapu015, Luvia, 60/70)

Tarkastelemme verbien persoonamuotosynkretismiä ilmipannun subjektin esiintymisen näkökulmasta, minkä jälkeen käsittelemme synkretismiä indikatiivin preesens- ja imperfektimuodoissa sekä kieltoverbissä.

5.1 Ilmipantu subjekti ilmaisee synkreettisen muodon tekijän

Tässä luvussa tarkastelemme, miten yhteenlangenneet muodot erottuvat toisistaan. Annotoidun Sapu-korpuksen perusteella näyttää siltä, että edellä kuvatut synkreettiset, kysymysliitteelliset verbimuodot vaativat lähes aina seurakseen ilmipannun subjektin. Subjektittomia esiintymiä on vain muutamia, ja esiintymien verbit ovat yksikön toisen persoonan muotoja, kuten esimerkissä 40.

(40) *ooks kokeillu jo?* (Sapu127, Kokemäki, 40/50)

Ilmipannun subjektin yleisyys on Sapu-korpuksessa odotuksenmukaista, koska puhutussa kielessä persoonaa ilmaistaan yleensä sekä ilmipannulla subjektipronominilla että verbin persoonapäätteellä (ks. esim. Duvallon 2006; Helasvuo & Laitinen 2006; Lappalainen 2006). Subjektin poisjätto on mahdollista ensimmäisessä ja toisessa persoonassa, joissa kongruoiva finiittiverbi osoittaa yksinäänkin subjektin. Synkreettisissä verbimuodoissa tilanne on kuitenkin eri, koska esimerkiksi *ooks*-verbimuodossa ei ole tunnistettavaa persoonapäätettä.

Heikki Leskisen (1971: 365) ja Milja Väänäsen (2015: 21–24) tutkimusten perusteella persoonapäätteen kato on yhteydessä lisääntyneeseen subjektipronominin käyttöön. Persoonapäätteen puuttuminen lienee syynä myös siihen, että tarkastelemamme synkreettiset verbimuodot esiintyvät lähes aina ilmisubjektin kanssa. Esimerkiksi synkreettisessä *olik(s)*-verbimuodossa ei esiinny yksikön ensimmäisen persoonan *-n*-päätettä, ja verbimuodon *-k*-aines edustaa niin ikään yksikön toisen persoonan *-t*-ainesta (VISK § 130). Vastaavasti synkreettisissä muodoissa ei esiinny monikon 2. persoonan *tte*-päätettä; korpuksessa kylläkin esiintyy myös *-tte*-päätteen sisältäviä verbimuotoja.

Mainittakoon, että Lappalainen (2006, 2008: 493) on tarkastellut niin sanottuja kysymysmuotoisia pyyntöjä, joissa ensimmäisen ja toisen persoonan verbimuotojen kanssa ei esiinny ilmipantua subjektia. Esimerkin 41 voi tulkita vastaavanlaiseksi kysymysmuotoiseksi pyynnöksi: naapurit olivat niin ystävällisiä ja läheisiä, että he kyllä todennäköisesti antoivat aina sokeria tai jauhoja niitä pyytävälle. Tämä selittäisi subjektin puuttumisen; usein pronominisubjektin poisjätto puhekielessä on tunnusmerkistä (Helasvuo & Laitinen 2006: 179–180; Lappalainen 2006: 38–39).

(41) *ja naapuritt_oli niij ko ystävällisempii ja, sillai, läheisempii toisilles et sillo tultii pyytää et annaks mul, tähä kahvikuppii sokerii tai annaks jauhoi* (Sapu110, Pori, 40/50)

Kaiken kaikkiaan annotoidussa Sapu-korpuksessa *olik(s)*-tyyppisten, myös muiden verbien synkreettisten muotojen kanssa esiintyy pääsääntöisesti ilmipantu subjekti, joka ilmaisee persoonan.

5.2 Persoonamuotosynkretismiä preesens- ja imperfektimuodoissa

Tässä luvussa tarkastelemme indikatiivin preesensissä ja imperfektissä esiintyviä synkreettisiä persoonamuotoja Sapu-korpuksessa. Verbityypistä riippuen persoonamuotosynkretismiä eli käytännössä homonyymisiä verbimuotoja esiintyy Sapu-korpuksessa yksikön ensimmäisen ja toisen persoonan sekä monikon toisen persoonan muodoissa, kun niihin liittyy *-k(s)*-liite. Tällaisissa tapauksissa *-k(s)*-aines liittyy suoraan verbin vartaloon eikä persoonatunnuksia ole näkyvissä, mikä käy ilmi esimerkeistä 42–44.

- (42) et em mä tiä ooks mää iha, oikee antamaa mitää neuvoi (Sapu015, Luvia, 60/70)
 (43) et no muistak sää sitä ja muistak sää tätä (Sapu196, Honkilahti, 80)
 (44) ni meeks te nyt sit syksyllä Lappiin vielä (Sapu127, Kokemäki, 40/50)

Yllä olevien esimerkkien finiittiverbimuodot *ooks*, *muistak* ja *meeks* voisivat siis esiintyä niin yksikön ensimmäisessä ja toisessa kuin monikonkin toisessa persoonassa: *ooks/muistak/meeks mää/sää/te*. Intuitiivisen kielitajumme mukaan tietynlaisissa verbeissä voi esiintyä laajempaa, useamman persoonan kattavaa synkretismiä. Verbityyppi 2:n verbeissä (lukuun ottamatta *tehdä*- ja *nähdä*-verbejä) synkretismiä voi esiintyä kaikissa muissa persoonissa paitsi monikon ensimmäisessä persoonassa. Esimerkiksi lauseen *saaks mää kupillise sokerii* (Sapu110, Pori, 40/50) predikaatti voisi esiintyä intuitiivisen kielitajumme perusteella myös muiden persoonien predikaattina: *saaks mää/sää/se/te/ne*.⁹

Myös imperfektimuotojen synkretismi on edellä kuvatun kaltaista, ja esimerkiksi *olik(s)*- tai *menik(s)*-tyyppisistä imperfektimuodoista on Sapu-korpuksessa esiintymiä yksikön toisen ja kolmannen persoonan sekä monikon toisen ja kolmannen persoonan subjektipronominien kanssa (huom. monikon kolmannen persoonan lukuinkongruessi, jota jo edellä käsittelimme). Intuitiivisen kielitajumme mukaan esimerkiksi *olik(s)*-muoto voi kuitenkin esiintyä monikon ensimmäistä persoonaa lukuun ottamatta kaikissa persoonissa.

Erikseen nostettakoon tässä yhteydessä esille myös kieltoverbiä *ei* koskevat tapaukset. Annotoidun Sapu-korpuksen *ei*-esiintymissä verbin persoonapäätte, kuten

9 Forsberg (1994: 60) mainitsee, että ulkomaalaisille tarkoitetuissa suomen oppikirjoissa, joissa esitellään suomen arkista puhekieltä, yksikön toisessa persoonassa esiintyy *ks*-variantillisen kysymystyyppin rinnalla liitepartikkeliton variantti, jossa sanajärjestys on käänteinen (*otat sie ~ sä*). Kiinnostavaa on, että Forsbergin mukaan muissa persoonissa *ks*-variantti on yksinomainen.

-n, -t ja -tte, voi puuttua, jolloin -k(s)-aines liittyy suoraan e-vartaloon. Tämä käy ilmi esimerkistä 45.

(45) *ek* sä sanonk kuvataidekkoulus (Sapu238, Nakkila, 90)

Sapu-korpuksessa *ek(s)*-tapauksia esiintyy yksikön toisessa ja kolmannessa sekä monikon toisessa persoonassa, mikä käy ilmi esimerkeistä 46–47. Tällaisissakin tapauksissa verbimuodot saavat subjektipronominia vastaavan persoonamuodon koodituksen sekä synkretismia ilmaisevan koodin.

(46) *ek* sekik ku tääl kotona, *ek* sää tullus sillai uskoo va(i) (Sapu112, Pori, 20/30)

(47) mut, *eks* te ollut kovii purjehtima? (Sapu212, Rauma, 80)

Intuitiivisen kielitajumme perusteella on kuitenkin myös mahdollista, että *ek(s)*-muoto voi esiintyä kaikkien subjektipronomien kanssa: *ek(s) mää/sää/se/te/ne sanonu ja ek(s) me sanottu*. Huomionarvoista kuitenkin on se, että tällaisissa tapauksissa *ne*- tai *he*-pronomini esiintyy lukuinkongruentisti yksikön kolmannen persoonan verbimuodon kanssa. Samaan tapaan *me*-pronomini esiintyy puhekielelle tyypilliseen tapaan passiivimuotoisen verbin kanssa: *eikö me mennä > eks me mennä*. Vaikka kyse on ennemminkin inkongruenssista eikä synkretismistä, olisivat tällaiset esiintymät yhtä oleellisia korpuksen annotoinnin näkökulmasta: esimerkiksi *ek(s) ne-* ja *ek(s) me-* tapauksissa kieltoverbi saisi yksikön kolmannen persoonan mukaisen koodituksen sekä synkretismia ilmaisevan koodin.

Sapu-korpuksen synkreettisiä kieltoverbimuotoesiintymiä voi peilata myös Ilkka Savijärven (1977: 56, 61–62, 73–74) havaintoihin. Savijärvi mainitsee lounaismurteiden yksikön toisen persoonan kysyväksi muodoksi *ek(s)*-muodon, ja hänen esimerkkensä perusteella muotoa esiintyy myös lounaisissa välimurteissa. Nämä Savijärven havainnot vastaavat Sapu-korpuksen esiintymiä, mutta havainnot monikon toisen persoonan kieltoverbistä poikkeavat Sapu-korpuksen esiintymistä: Savijärven mukaan lounaismurteissa monikon toisen persoonan kieltoverbi on välttynyt loppuheitolta vain *k(o)*-liitepartikkelin edellä. Sapu-korpuksessa esiintyy kyllä *ek(s) te*-esiintymiä, kuten esimerkissä 47 – informantti on Raumalta, lounaismurteiden alueelta. Näitä *ek(s) te*-esiintymiä ei ole paljon, mutta ne kuitenkin todistavat ilmiön olemassaolon. Toisaalta Savijärvi (mp.) toteaa myös persoonaan mukautumattoman kieltosanan eli esimerkiksi *eikö te* esiintyvän kaikissa persoonissa, mutta tässä artikkelissa keskitymme *ek(s)*-muotoisiin kieltoverbeihin.

Mainittakoon vielä, että persoonamuotosynkretismi ei näytä rajoittuvan vain indikatiiviin. Korpuksessa esiintyy synkreettisiä konditionaalimuotoja, kuten esimerkissä 48. Tässä artikkelissa keskitymme kuitenkin indikatiivimuotoihin.

(48) *voisik* sää ny yrittää pysyy (Sapu196, Ulvila, 80)

Taulukkoon 1 on tiivistetysti koottu havaintomme siitä, minkälaiset synkreettiset verbimuodot voivat esiintyä missäkin persoonassa Sapu-korpuksessa ja yleisemmin nykysatakuntalaisessa puheessa. Esiintymiä tarkastellaan indikatiivin preesensissä (esimerkiksi muodoissa *ook(s)* ja *mEEK(s)*) ja muissa vastaavissa verbimuodoissa), indikatiivin imperfektissä (esimerkiksi muodoissa *olIK(s)* ja *menI(k)s*) ja muissa vastaavissa verbimuodoissa) sekä *ek(s)*-kieltoverbimuodossa. Verbimuodot ovat yläsarakeessa, ja vasempaan sarakkeeseen on merkitty yksikön ja monikon persoonat. Rasti merkitsee sitä, että esimerkiverbimuoto tai muu vastaava synkreettinen verbimuoto esiintyy korpuksessa kyseisen persoonan verbimuotona. Suluissa oleva rasti merkitsee puolestaan sitä, että korpuksessa ei ole kyseisen kaltaisia esiintymiä mutta intuitiivisen kielitajumme perusteella tällaisia muotoja voi olettaa esiintyvän myös nykysatakuntalaisessa puheessa tai laajemmin Sapu-aineistossa, jota ei ole vielä kokonaan annotoitu.

TAULUKKO 1. Synkreettisten, kysymysliitteellisten verbimuotojen esiintyminen eri persoonassa Sapu-korpuksessa. X:llä merkitty korpusesiintymiä, (X):llä mahdollisia tapauksia.

Persoonat	<i>ook(s), mEEK(s)...</i>	<i>olIK(s), menI(k)s</i>	<i>ek(s)</i>
yks. 1. pers.	X	(X)	(X)
yks. 2. pers.	X	X	X
yks. 3. pers.		X	X
mon. 1. pers.			
mon. 2. pers.	X	X	X
mon. 3. pers.		X*	(X)

* Huom. lukuinkongruenssi, jota on käsitelty aiemmin artikkelissa.

Taulukko 1 havainnollistaa, että tarkastelemiamme synkreettisiä verbimuotoja esiintyy eniten yksikön ja monikon toisissa persoonissa. Synkreettisten imperfektimuotojen esiintyminen on laajinta, sillä korpuksessa sitä esiintyy kaikissa muissa paitsi yksikön ja monikon ensimmäisissä persoonissa.

5.3 Toisen persoonan lukusynkretismi

Edellä olemme esitelleet annotoidussa Sapu-korpuksessa esiintyvää persoonamuotosynkretismia kysymysliitteellisissä muodoissa. Sapu-aineistossa esiintyy myös toisenlaista verbin taivutussynkretismia, joka on korpuksen perusteella huomattavasti pienitaajuisempi ilmiö kuin edellä käsittelemämme persoonamuotosynkretismi. Tässä ilmiössä synkreettisiä muotoja ovat yksikön ja monikon toisen persoonan

preesensmuodot, ja nimitämmekin ilmiötä tässä *toisen persoonan lukusynkretismiksi*. Tällaisissa tapauksissa monikon toisen persoonan pronominin kanssa esiintyvä muoto on identtinen yksilöllisen verbimuodon kanssa, kuten esimerkeissä 49 ja 50.

(49) *te olet* nii sama(ikkäise (Sapu079, Honkilahti, 20/30)

(50) *tes saat* täält koerampennu (Sapu079, Honkilahti, 20/30)

Tämä yksikön toisen persoonan ja monikon toisen persoonan verbimuotojen yhteenlankeaminen selittyy loppuheitolla. Huomionarvoista on, että monikon toinen persoona lankeaa yhteen vain yksikön toisen persoonan kanssa. On huomioitava myös se, että yksikön toisen persoonan verbimuodot eivät kuitenkaan ole aina *t*-loppuisia: loppu-*t* on altis assimilaatiolle ja kadolle. Niin ikään monikon toisen persoonan verbimuodot lankeavat yksikön toisen persoonan muotojen kanssa yhteen selvimmin ennen (alveolaaris-)dentaalista äänneympäristöä, jossa yksikön toisen persoonan persoonapäätte säilyy.

6 Nykysatakuntalaisen puhekielen lyhyt infinitiivi

Nimitämme Olli Kuparista (2018) seuraten *lyhyeksi infinitiiviksi* sellaista erityisesti puhutulle kielelle ominaista synkreettistä infinitiivimuotoa, joka voi esiintyä sekä A-infinitiivin lativiin¹⁰ että MA-infinitiivin illatiivin tehtävissä. Lyhyen infinitiivin piiriin voidaan katsoa kuuluvaksi myös sellaiset infinitiivimuodot, joiden taustalla on MA-infinitiivin inessiivi. Nykysatakuntalaisessa puhekielessä, jossa fonotaktinen tendenssi sananloppuisen *n*-äänteen katoamiseen ja sen myötä eritoten tunnuksottoman MA-infinitiivin illatiivin kulumiseen on erityisen suuri, on ilmiötä kuitenkin tutkittu varsin vähän. Tämä luku esittelee ensi havaintoja ja laadullisia huomioita lyhyestä infinitiivistä nykysatakuntalaisessa puhekielessä. Ilmiön laajuuden ja yksityiskohtien tarkempi kartoitus jää myöhemmän tutkimuksen selvitettäväksi.

Viime aikoina infinitiivien yhteenlankeamista on perusteellisimmin tutkinut Kuparinen (2018), joka tarkastelee A-infinitiivin, MA-infinitiivin illatiivin ja lyhyen infinitiivin vaihtelusuhteita helsinkiläisessä puhekielessä. Lyhyestä infinitiivistä niin ikään helsinkiläisten lasten kielessä on tehnyt havaintoja Merja Sorsakivi (1982) ja eräiden verbiryhmien osalta turkulaisessa puhekielessä Linda Mikkonen (2018). MA-infinitiivin inessiivin tunnuksettomia muotoja ovat puolestaan käsitelleet Jussi Ylikoski (2005) ja lyhyin maininnoin Kuparinen (mt.). Marjatta Palander (2018) on tutkinut ilmiötä savolaismurteissa.

10 Tästedes pelkkä A-infinitiivi.

6.1 Lyhyen infinitiivin taustaa ja nykykäyttöä

Infinitiivimuotojen yhteenlankeaminen on selitettävissä tietyillä äänteellisillä ja analogisilla kehityksillä. Kuparisen (2018: 31) esityksen kohtia a–d mukaillen ja täydentäen voidaan tällaisina esittää (ks. myös Ylikoski 2005):

- a) jälkitavujen A-loppuisten vokaaliyhtymien monoftongiutuminen (*kertoa* > *kertoo*)
- b) supistumaverbien analogiset muodot (*pelata* > *pelaa*)
- c) MA-infinitiivien illatiivien MA-tunnuksettomuus (*antamaan* > *antaan*)
- d) sananloppuisen *n*-äänteen kato (*antaan* > *antaa*)
- e) MA-infinitiivien inessiivien MA-tunnuksettomuus (*sanomassa* > *sanoos*)
- f) lyhyiden muotojen yleistymisen MA-infinitiivien inessiivien funktioissa (*sanoos* > *sanoo*)
- g) MA-infinitiivien inessiivien MA- ja inessiivitunnuksettomuus

Jälkitavujen A-loppuisten vokaaliyhtymien monoftongiutumisen on piirre, jota Harri Mantila kuvaa yleistyväksi puhekielen piirteeksi. Sen maantieteellinen ja sosiaalinen ekspansio on nopeaa, ja se osoittaa Mantilan mukaan jyrkkää sosiaalista variaatiota. Monoftongityyppi on yleinen kaupunkien puhekielessä ympäri Suomea, muttei se piirteenä ole vielä kaikkialla vallitseva. (Mantila 2004: 326–327.) Pelkistetysti vanhoissa lounaismurteissa on jälkitavujen A-loppuisiin vokaaliyhtymiin ja pitkään vokaaliin päättyvissä infinitiiveissä pitkä vokaaliaines lyhentynyt kuten muutenkin jälkitavuisissa (*eA* > *iA* > *ii* > *i*, *lähti*; *OA* > *OO* > *o*, *sanno*; *iA* > *ii* > *i*, *miätti*; *UA* > *UU* > *U*, *puhu* ~ *puhhu*; *VV* > *V*, *kaiva*). Niissä infinitiiveissä, joissa viimeinen tavu on rakenteeltaan CV-tyyppinen, on lounaismurteissa toteutunut loppuheitto (*ruvet*, *saad*); vanhoissa Porin seudun murteissa on A-loppuisissa vokaaliyhtymissä ollut ns. monoftongiutunut variantti (*lähtee*, *sannoo*, *miättii*, *puhhuu*), pitkään vokaaliin päättyvissä infinitiiveissä pitkä vokaali on säilynyt (*kaivaa*) ja CV-tyyppiseen tavuun päättyvissä infinitiiveissä on toteutunut loppuheitto (*ruvet*, *saad* ~ *saar*). (Kettunen 1940a: 180, 190, 194, 197; Rapola 1966: 410, 413, 415, 419–422, 424–427, 490–493.)

Silmämääräisesti arvioiden A-infinitiivien A-loppuisen jälkitavun monoftongiutunut variantti on nykysatakuntalaisella puhuma-alueella vokaaliyhtymäedustusta yleisempi, joskin yhdellä informantilla saattaa esiintyä molempia variantteja jopa samasta verbistä (esim. 51–53).

- (51) ei saa ruokkia – pakko ruokkii rakuilla (Sapu243, Ulvila, 60/70)
- (52) ja sit mu melkei pitäis kyl hakea huamen – yritäppäs sitä hakee muuta (Sapu178, Pori, 80)
- (53) tosi hyvä *asuam* myös jossaim muualla – ettenkö mä vois *asuu*, parii vuat (Sapu022, Luvia, 80)

Supistumaverbien infinitiivien analogisia muotoja, jotka ovat vanhastaan tyypillisiä ”eteläisen Suomen puhekielelle” (VISK § 120), ei Sapu-korpuksessa juuri ole. Supistumaverbit edustuvat tavallisesti yleiskielen mukaisina (*ruveta*) tai konso-

nanttiloppuisina (*ruvet*). Eräällä informantilla (Sapu120, Rauma, 90) esiintyy kuitenkin pitkävokaalinen *rupee*¹¹ (ks. esimerkki 75). Nykysatakuntalaisten kielimuotojen puhuma-alueen lähetyvillä pitkävokaalisten supistumaverbien infinitiivimuotojen yleistymisestä on kuitenkin Mikkosen (2018: 59–60) mukaan merkkejä ainakin turkulaisten 1990- ja 2000-luvuilla syntyneiden nuorten kielessä, vaikkakin muotojen käyttö on sangen vähäistä verrattuna valtaedustukseen, yleiskielen mukaiseen infinitiivimuotoon. On syytä todeta, etteivät lyhyet infinitiivimuodot esiinny tai ole muutoinkaan mahdollisia kaikissa verbien muotoryhmissä, mutta tarkempaan selontekoon aiheesta nykysatakuntalaisen puhekielen osalta ei tässä artikkelissa ole mahdollisuutta (yleisesti ks. Kuparinen 2018).

Tunnuksetonta MA-infinitiivin illatiivia (*antaan*-tyyppi, esimerkit 54 ja 55) on vanhastaan pidetty hämäläismurteisuutena (Sorsakivi 1982: 385–386, Itkonen 1989: 355, Mielikäinen 1991: 52). Pauli Saukkosen (1965: 50) mukaan “[...] muoto ei ole yleislänsimurteisuus, sillä lounaismurteisiin se ei lainkaan kuulu”. Viime vuosisadan loppupuolelta on useita havaintoja *antaan*-tyypin ekspansiivisuudesta Etelä-Suomessa, erityisesti sikäläisissä kaupungeissa ja nuorten kielessä (ks. esim. Karlsson 1978: 232, 239; Nissi 1981: 54–59, 63–64; Kurki 1999: 71–81). MA-tunnuksensa lisäksi sijatunnuksensa menettänyt *antaa*-tyypin lyhyt infinitiivi (esimerkit 56 ja 57) on Sorsakiven (mts. 386) mukaan verrattain uusi ilmiö, jonka synty helsinkiläisessä puhekielessä on ajoitettavissa aikaisintaan viime vuosisadan puolivälin paikkeille. Saukkonen (1965, 1966) ei mainitse muotoa. MA-tunnuksettomasta mutta sijatunnuksensa säilyttäneestä *antaan*-tyypistä on löydettävissä Muoto-opin arkistosta “tilapäisiä” esimerkkejä lounaismurteiden puolelta vain Hinnerjoelta. Lounaisten välimurteiden puolelta esiintymätietoja on Porista ja Merikarvialta, hämäläismurteiden alueelta yleisemmin useasta murteesta. (Mielikäinen 1991: 52–53.) Sekä *antaan*- että *antaa*-tyyppinen edustus lienee levinnyt nykysatakuntalaiselle puhuma-alueelle verrattain nopeasti muutaman viime vuosikymmenen aikana.

(54) siit tultiir *rakentaan* tätä sit, (Sapu112, Pori, 20/30)

(55) sillä meki ehðittiin kyl jo *laskeen* sillä uuðella. (Sapu127, Kokemäki, 40/50)

(56) paitti et te joudutte *olee* lentokentäl mut. (Sapu120, Rauma, 90)

(57) ja sittem menin Huittisten kauppa(opistoo, *lukee* merkonoomiks, (Sapu138, Kokemäki, 60/70)

MA-infinitiivin inessiivin tunnuksettomia s-päätteisiä muotoja ei fennistiikassa juuri ole käsitelty¹², eikä esimerkiksi *Iso suomen kielioppi* mainitse niitä (VISK § 121). Muotoa on tarkasteltu useimmiten yhdessä tunnuksettoman MA-infinitiivin illatiivin kanssa.

11 Muotoa voisi mahdollisesti pitää myös nollapersoonana. Laajempi konteksti ei tarjoa ratkaisua esimerkin yksiselitteiseen analyysiin.

12 Tutkimushistoriallinen katsaus ks. Ylikoski 2005: 188–191.

Esimerkiksi Terho Itkonen kumppaneineen (1978: 41) kuvailee muotoa ”eräänlaiseksi tunnuksettomaksi 3. infinitiivin inessiiviksi”. Mielikäinen (1991: 52) kertoo *tekees*-muotoa esiintyvän Muoto-opin arkistossa vasta kahdessa kaakkoismurteisessa pitäjässä. Kalevi Wiik (1999) on puolestaan pitänyt vastaavia muotoja lounaismurteisissa hiljattaisena hämäläis-yleispuhekielisenä vaikutuksena. Tunnuksettomia MA-infinitiivin inessiivimuotoja (58) ei esiinny Sapu-korpuksen kaikilla informanteilla. Valtavariantti näyttäisi kaikkialla olevan loppuheittoinen ja MA-tunnuksellinen muoto (59). Kokemäellä esiintyy kaikissa ikäryhmissä myös *-sA*-varianttia (60).

(58) ja t- kunnalliskoris käytii aja *opettelees* parra ajoo (Sapu112, Pori, 20/30)

(59) ja sitäki sit varmaan käyttiij kyläs kattomas. (Sapu079, Honkilahti, 20/30)

(60) kävi pullottamasa vähä Jäämerev vettä. (Sapu128, Kokemäki, 80)

Synkreettiset infinitiivi- ja sijatunnuksensa menettäneet lyhyet MA-infinitiivin *sanoon*-tyyppiset tapaukset, jotka toimivat inessiivin funktiossa, ovat luultavasti syntyjään analogisia ja muistuttavat vastaavan MA-infinitiivin illatiivimuotoja. *Iso suomen kielioppi* mainitsee muotojen samanasuisuuden lyhyesti (VISK § 121), mutta tällaisia tapauksia on yleisesti ottaen käsitelty kirjallisuudessa varsin vähän. Tunnuksettoman MA-infinitiivin illatiivin ja edellä mainitun kaltaiset lyhyet muodot lankeavat keskenään yhteen täysin, mutta kaikissa muotoryhmissä (esim. *tekee, tulee, vanhenee*) ne eivät muistuta A-infinitiiviä. Tässä mielessä niiden synkretismi on asymmetristä. Lyhyitä infinitiivejä, jotka toimivat MA-infinitiivin inessiivin funktioissa, esiintyy aineistossa ainoastaan *olla-* ja *käydä-*verbien täydennyksinä (ks. esimerkit 61–64).

(61) kum mää *olij* jo *orottaa* mei Marjaa ni (Sapu112, Ulvila, 20/30)

(62) ja tiät- mun *on* niinju kaverit aika paljo nyt sit kesää kans *viättää* Luvial ni.
(Sapu022, Luvia, 80)

(63) *käys* sääki *huutaa* toho mikrofoonii (Sapu178, Pori, 80)

(64) joo *käytii* *kattoo* piäntä (Sapu243, Ulvila, 60/70)

Todellisessa kielenkäytössä rakenteiden monitulkintaisuus lienee finiittiverbin semantiikan vuoksi harvinaista, ellei niille sitten tahdota esittää sellaisia luentoja kuin: (61) ?’olin odottamaisillani’, (63) ?’ryhdy huutamaan’ tai (64) ?’ryhdyimme katsomaan’. Tunnuksettoman MA-infinitiivin illatiivin käyttöalaa laajentaa eräissä suomen varieteeteissa myös *sanoon*-tyyppisten muotojen käyttö inessiivin funktioissa *käydä-*verbin yhteydessä (ks. Nissi 1981 ja Ylikoski 2005). Morfologisia vihjeitä tästä (rajageminaatallisia tai *n*-loppuisia muotoja) ei Sapu-korpuksessa kuitenkaan esiinny.

Sapu-korpusta tarkastellessa käy ilmi, että edellä esitettyjen äännekehitysten lisäksi voidaan nykysatakuntalaisessa puhekielessä havaita lyhyiden infinitiivien edelleen mukautuvan lounais- ja välimurteille tyypillisiin fonotaktisiin ja morfofonologisiin piirteisiin. Aineisto antaa viitteitä siitä, että lyhyet infinitiivit, joiden tausta

on tunnuksittoman MA-infinitiivin illatiivissa, ovat ainakin osittain päätymässä osalle nykysatakuntalaista puhealuetta ominaisen yleisgeminaation alaisuuteen. Tätä ilmentävät ulvilalainen esimerkki 65 ja porilainen esimerkki 66. Erään raumalaisinformantin lyhyissä infiniiveissä puolestaan esiintyy vanhastaan lounaismurteille tyypillistä pitkän vokaalin lyhenemistä ensitavun jäljessä (ks. 67–70; piirteestä ks. Rapola 1990: 108). Lyhenemistä esiintyy yhtä lailla MA-infinitiivilähtöisissä (67, 68) kuin A-infinitiivilähtöisissä (70) lyhyissä infiniivimuodoissa.¹³

- (65) sit, sinnen ne miähet töihij ja *tekkee suunnittellee*. (Sapu112, Ulvila, 20/30)
 (66) ne on niij kovia *puhhuu* sit semmosta pohjalaista oikein siä, (Sapu203, Pori, 40/50)
 (67) ni jos se rupee *pölpöttä* jottai enjlanti ni (Sapu206, Rauma, 60/70)
 (68) no se ehkä pääsee *käyttä* ehkä niijku kiälitaitoons (Sapu206, Rauma, 60/70)
 (69) mut sik ko se alkaa *kasva* tosiaan se ikä ni si sit se on semmost-
 (Sapu206, Rauma, 60/70)
 (70) meil o ollu tota perinten *osallistu* flikkaiitve vitose niijku meiä äiti ja, Annan kans
 (Sapu206, Rauma, 60/70)

6.2 Lyhyen infiniivin kuvaaminen

Lyhyitä infiniivimuotoja analysoitaessa törmätään väistämättä kysymykseen niiden luonteesta. Tulisiko niitä pitää A-infinitiivin, MA-infinitiivin inessiivin ja illatiivin variantteina vai omana itsenäisenä muotokategorianaan? Suhteellisen ongelmattomia tapauksia ovat esimerkin 71 kaltaisten verbien lyhyet infiniivimuodot, jotka poikkeavat A-infiniivimuodostaan.

- (71) viel_ehtii *ajelee*. (Sapu128, Kokemäki, 80)

Tapauksissa, joissa finiittiverbi voi hyväksyä rektiokseen sekä A-infinitiivin että MA-infinitiivin illatiivin (esim. *alkaa, ehtiä, pystyä, joutua*), on tulkinnan tekeminen huomattavasti hankalampaa. Tulisiko analyysi pohjata oletuksiin puhujan idiolektin tai murretaustan mukaisista tyypillisistä edustuksista? Esimerkkien 72 ja 73 ratkaisu jäänee näillä vaihtoehdoilla puhtaasti ehdonvallan alaiseksi.

- (72) et, et mei kanslisti ehtii k-, *tulostaa* kaikki todistukset (Sapu 196, Ulvila)
 (73) niijku et ei ei sul pystyt millää *kaataa* mitää, tuhat, neljäsataa sivuu su päähäs niijku missää, luentosarjas, (Sapu022, Luvia, 80)

Lyhyen infiniivin eriytymisen puolesta puhuvat esimerkit 74 ja 75, joita ei liene mahdollista palauttaa sen puoleen A-infiniiveiksi (ellei esimerkkiä 75 selitetä ana-

¹³ Esimerkki 69 mahdollistane molemmat infiniivitulkinnot.

logialla tai tulkita nollapersoonaksi) kuin käyttöyhteydessään MA-infinitiivin muodoiksi. Sapu-korpuksen annotoinnissa tulkinnaltaan epäselvät lyhyet infinitiivi-muodot on annotoitu omalla koodillaan.

(74) et hänel oli semmone et täyty osat uiraj ja hiihtääj ja, ja ja *luistelee*
(Sapu112, Pori, 20/30)

(75) sitt_ei ok kiva l- *rupee* sillo sekoilee ettii hotellii mut. (Sapu120, Rauma, 90)

Kuvatun kaltaisten muotojen mahdollinen yleistymisen ja vakiintuminen, sikäli kun niitä ei käsitetä tuottovirheiksi, antavat aihetta päivittää nyky-suomen infinitiivijärjestelmän kuvausta. Tämä lienee tulevan fennistisen tutkimuksen kannalta ylipäättään kiintoisa kysymys, mihin arvioon myös Kuparinen (2018) on päätenyt. Jaakko Leino (2003: 237) arvelee, että suomen kielessä on käynnissä kielensisäinen muutospyrkimys kohti yhtä perusinfinitiiviä, jonka vaikuttimena olisi indoeurooppalaisten kielten vastaava malli. Paavo Siron (1996: 99) ajatusta seuraten suomen infinitiivijärjestelmään kuuluu syntaktiselta kannalta vain yksi infinitiivi – muotojen rikkaus on nähtävä ennen kaikkea morfologisena ongelmana. Kuparinen (2018: 30) puolestaan huomauttaa, että fennistiikassa on aiemman viiden infinitiivin sijaan päädytty jakamaan infinitiivit kolmia A-, E- ja MA-infinitiiveiksi, ja on syytä ajatella itämerensuomalaisiin kieliin kuuluvan ainakin kaksi morfologista infinitiiviä, sillä kaksi ensimmäistä jakavat historiallisesti yhteisen *t*-aineksen. Ylikoski (2003) taas kritisoi fennistiikan infinitiivikäsitystä kielitypologiselta kannalta.

7 Lopuksi

Satakuntalaisuus puheessa -korpuksen tarkastelu vahvistaa sen, että vanhan raja-vyöhykkeen nyky-satakuntalainen puhekieli on useassa eri piirteessä tapahtuneen kehityksen – erityisesti loppuheiton – vuoksi altis sijasynekretismille. Paikoin sijajärjestelmä on ikään kuin korjautunut yleiskielen vaikutuksen vuoksi. Siitä huolimatta synkretismi on yhä yleistä ja saattaa yhdistää muodoltansa jopa kaikki kieliopilliset sijat ja joissakin tapauksissa myös kaikki ulkopaikallissijat. Vastaava ilmiö on tuttu muualtakin itämerensuomesta, ennen kaikkea eteläisistä naapurikielistämme mutta myös itäisistä itämerensuomalaisista kielistä; Satakunnassa se on todennäköisesti osaksi itsenäistä kehitystä ja osaksi yhteistä kehitystä eteläisempien itämerensuomalaisten kielten kanssa.

Sijasynekretismin lisäksi nyky-satakuntalaisessa puhekielessä esiintyy persoonamuotosynkretismia sellaisissa verbimuodoissa, joihin liittyy *-k(Os)*-liitepartikkeli. Annotoidun Sapu-korpuksen perusteella ilmiö vaikuttaa suhteellisen laajalevikkiseltä, joskin tämän katsauksen perusteella voidaan tehdä vain varovaisia päätelmiä. Huomionarvoista on se, että valtaosa tarkastelemistamme synkreettisistä verbimuo-

doista esiintyy ilmisubjektin kanssa – synkreettisessä verbimuodossa persoonatunus ei ole näkyvässä, minkä vuoksi persoonaa ilmaistaan subjektipronominilla.

Nykyதாகuntalaisessa puhekielessä esiintyvät lyhyet infinitiivimuodot toimivat esimerkkinä alueen kielimuotojen synkretismistä infinitiivimuotojen osalta. Aihetta on fennistiikassa käsitelty suhteellisen niukasti, ja se kaipaa perusteellista jatkotutkimusta. Sapu-korpus tarjoaa mielenkiintoisia mahdollisuuksia tarkastella yhä laajemmin suomen kielen ja erityisesti nykyதாகuntalaisen puhekielen infinitiivijärjestelmän synkroniaa, muutosta ja näiden sociolingvistiisiä seikkoja.

Satakuntalaisuus puheessa -aineisto on ollut Turun yliopiston suomen kielen ja suomalais-ugrilaisen kielentutkimuksen oppiaineessa henkilökunnan ja alan opiskelijoiden käytettävissä hankkeen alkuvuosista alkaen. Samalla, kun hanke eteni ja aineistoa aktiivisesti kartutettiin ja litteroitiin, aineiston pohjalta tehtiin postereita, opinnäytteitä ja artikkeleja (ks. lukua 2). Tavoitteena on ollut kuitenkin koko ajan luoda karttuneen aineiston pohjalta myös annotoitu korpus monipuolistamaan oppiaineen ja Lauseopin arkiston korpusvalikoimaa. Tämä hankkeen viimeinen tavoite on saavutettu, kun vuosina 2018–2021 työryhmässä tehty annotointityö on saatu päätökseen, ja näin hanke, jota Kirsti Siitonen oli aloittamassa ja jossa hän toimi aktiivisesti, saadaan laajemmin tutkijoiden ja alan opiskelijoiden käyttöön.

Tähänastisissa hankkeen opinnäytteissä ja julkaisuissa on useimmiten ollut dialektologinen, sociolingvistinen, vuorovaikutuslingvistinen tai vuorovaikutussociolingvistinen näkökulma, mutta aineistoa on käytetty esimerkiksi myös fonetiikan opinnäytteessä. Vaikka *murre* nimityksenä ja vaikkapa *Rauman, Porin* tai *Satakunnan murteet* voivat luoda mielikuvan siitä, että aineisto ja korpus edustaisivat joitain vanhoja kielimuotoja tai puhetapoja, on niissä kyse kuitenkin 2000-luvun puhutusta suomen kielestä, jota on kerätty satakuntalaisilta. Hankkeessa ei ole pyritty dokumentoimaan tai tallentamaan jotakin vanhaa, joka on dokumentoitava ennen kuin se häviää, vaan keräämään talteen nykysuomalaisista arkista kieltä satakuntalaisilta.

Sapu-aineisto ja -korpus mahdollistavat monenlaisten ilmiöiden tarkastelun, eikä niitä hyödyntävän tutkimuksen tarvitse kytkeytyä välttämättä mitenkään dialektologiaan, sociolingvistiikkaan tai vuorovaikutussociolingvistiikkaan, vaikka niihin se soveltuu erittäin hyvin. Esimerkiksi aineistoon ja korpukseen sisältyvät paikallista yhteisöä edustavien kerääjien puheenvuorot on siinä missä informanttienkin mahdollista ottaa tarkasteltavaksi, ja tutkimuksessa voisi keskittyä kysymystyyppien syvempään tarkasteluun. Koska aineisto ei koostu puolistrukturoiduista tai strukturoiduista haastatteluista, vaan tallenteet ovat useimmiten pikemminkin teema-haastatteluja ja keskusteluja, joissa keskustelu on voinut virrata hyvin vapaasti, voi niistä tarkastella keskustelujen rakentumista yleisemminkin. Äänitystilanteet on pyritty järjestämään niin, että ne olisivat mahdollisimman luontevia ja että samalla niiden äänenlaatu olisi mahdollisuuksien mukaan niin hyvä, että niistä voisi tehdä myös akustista analyysyä. Sapu-aineisto ja -korpus soveltuvat variaation ja muutoksenkin tarkasteluun joko niin, että tarkastelussa otetaan vahvan sociolingvistiisesti

huomioon paikallinen puheyhteisö (paikalliset puheyhteisöt), tai niin, että tutkimus keskittyy tarkemmin kielen eri rakenteisiin ilman perusteellista syventymistä yhteisöön ja sosiolingvististen muutosten analysointia. Toivon mukaan Sapu-aineistosta ja -korpuksista on tulevaisuudessa yhä useammalle hyötyä ja iloa kielen erilaisten ilmiöiden tarkastelussa.

Aineslähteet

Satakuntalaisuus puheessa -aineisto. Turun yliopiston suomen ja sen sukukielten arkisto, Lauseopin arkiston kokoelmat.
Satakuntalaisuus puheessa -korpus. Turun yliopiston suomen ja sen sukukielten arkisto, Lauseopin arkiston kokoelmat.

Kirjallisuus

- Aikio, A. & J. Ylikoski. 2022. North Saami. Teoksessa M. Bakró-Nagy, J. Laakso, E. Skribnik (toim.) *The Oxford Guide to the Uralic Languages*. Oxford: Oxford University Press.
- Alhoniemi, A. 2010 [1985]. *Marin kielioppi*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Creissels, D. 2008. Spatial Cases. Teoksessa Andrej L. Malchukov (Toim.) *The Oxford Handbook of Case*. Oxford: Oxford University Press, 609–625.
- Duvalon, O. 2006. Milloin pronominisubjekti jää pois puhutussa suomessa? Teoksessa A. Pajunen & H. Tommola (toim.) *XXXII kielitieteen päivät Tampereella 19.–20.5.2005 Valikoima pidettyihin esitelmiin pohjautuvista artikkeleista*. Tampere: Tampere University Press, 203–218.
- Eskola, P. 1987. *Porin murrekirja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Forsberg, H. 1994. Havaintoja kysymystyypistä *otat sie ~ sä. Virittäjä*, 98 (1), 60–68.
- Giellatekno 2008–2021= Oahpa! Sámegeiela grammatihkka.
<https://oahpa.no/sme/gramm/substantiv.html#Lokatiiva> [Luettu 3.8.2021.]
- Grünthal, R. 2015. *Vepsän kielioppi*. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Grünthal, R. 2010. Sijasynkretismi morfologian koetinkivenä. *Journal of Estonian and Finno-Ugric Linguistics*, 2, 91–113.
- Helasvuo, M. & L. Laitinen 2006. Person in Finnish: paradigmatic and syntagmatic relations in interaction. Teoksessa M. Helasvuo & L. Campbell (toim.) *Grammar from the Human Perspective: Case, space and person in Finnish*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 173–207.
- Ikola, N. 1931. *Ala-Satakunnan murteen äännehistoria II. Desdendentti esitys myöhäiskantasuomalaisten vokaalien kehityksestä*. Turku: Turun yliopisto.
- Ikola, O. (toim.) 1985. *Lauseopin arkiston opas*. Lauseopin arkiston julkaisuja 1. Turku: Turun yliopisto
- Itkonen, T. 1964. *Proto-Finnic final consonants. Their history in the Finnic languages with particular reference to the Finnish dialects. 1:1, Introduction. The history of -k in Finnish*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Itkonen, T. 1989. *Nurmijärven murrekirja*. Kotiseudun murrekirjoja 10. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Itkonen, T., H. Paunonen, K. Juusela, R. Lehtinen & K. Mulari 1978. *Muoto-opin keruuoppaan 2. lisävihko*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos & Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Jokela, H, T. Kurki & S. Saarinen 2020. Kirsti Siitonen (1951–2020). *Sananjalka*, 62, 276–280.
- Kannisto, A. 1897. Äänneopillinen tutkimus Urjalan, Kylmäkosken ja Akaan murteesta. *Suomi* 3: 20, 284–306. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karlssoon, F. 1978. *Finskt grammatik*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Karlssoon, F. 1982. *Suomen kielen äänne- ja muotorakenne*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kert 1971 = Керт, Г. М.: *Саамский язык (кильдинский диалект): фонетика, морфология, синтаксис*. Ленинград: Издательство «Наука».
- Kettunen, L. 1930. *Suomen murteet. I Murrealueet*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kettunen, L. 1940a: *Suomen murteet. IIIA Murrekartasto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kettunen, L. 1940b. *Suomen murteet. IIIB Selityksiä murrekartastoon*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Korhonen, M. 1981. *Johdatus lapin kielen historiaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kuparinen, O. 2018. Infinitiivien variaatio ja muutos Helsingissä. *Virittäjä*, 122 (1), 29–51.
- Kurki, T. 1999. *Kielellinen vaihtelu ja muutos Pälkäneen murteessa*. Suomen murteiden seuruuhankkeen Pälkäneen raportti. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus.
- Kurki, T. 2001. Murteenseuruun ensisatoa. Murrepiirteiden säilyminen ja muutos. *Virittäjä*, 105 (3), 431–448.
- Kurki, T. & K. Siitonen 2009. Satakuntalaisuus puheessa. *Sananjalka*, 51, 158–166.
- Kurki, T., K. Siitonen, M. Väänänen, I. Ivaska, J. Ekberg 2011. Ensi havaintoja Satakuntalaisuus puheessa -hankkeesta. *Sananjalka*, 53, 84–108.
- Kurki, T. & K. Siitonen 2014. 2000-luvun hanke Satakunnan puhutusta kielestä. Pronominit ja sananrajat nykysatakuntalaisten puheen ilmentäjinä. Teoksessa *Virtaa läpi vainioiden – Kokemäenjoki Satakunnan historiassa. Satakunta XXX*. Satakunnan Historiallinen Seura, 163–191.
- Kurki, T., N. Inaba, A. Kaivapalu, M. Koponen, V. Laippala, C. Leblay, J. Luutonen, M. Mutta, M. Nikulin & E. Reunanen. 2019. Digilang – Turun yliopiston digitaalisia kieliaineistoja kehittämässä. Teoksessa J. Jantunen, S. Brunnin, N. Kunnas, S. Palviainen & K. Västi (toim.) *Proceedings of the research data and humanities (RDHUM) 2019 conference: Data methods and tools*. *Studia humaniora ouluensia* 17. Oulu: Oulun yliopisto, 41–56.
- Lappalainen, H. 2006. Pronominisubjektin käytöstä ja poisjätöstä Kelan asiointikeskusteluissa. Teoksessa T. Nordlund, T. Onikki-Rantajääskö & T. Suutari (toim.) *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 37–64.
- Lappalainen, H. 2008. Kelan virkailijoiden henkilötunnuspyynnöt. Tutkimus rutiininomaisista toiminnoista. *Virittäjä*, 112 (4), 483–517.
- Leino, J. 2003. *Antaa sen muuttua. Suomen kielen permissiivirakenne ja sen kehitys*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leskinen, H. 1971. Tilastollisia havaintoja kaakkoismurteiden loppu-n:stä. *Virittäjä*, 75 (4), 343–369.
- Mantila, H. 2004. Murre ja identiteetti. *Virittäjä*, 108 (3), 322–346.
- Mielikäinen, A. 1984. Monikon 3. persoonan kongruenssista puhekielessä. *Virittäjä*, 88 (2), 162–175.
- Mielikäinen, A. 1991. *Murteiden murros. Levikkikarttoja nykypuhekielen piirteistä*. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja 35. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

- Mikkonen, L. 2018. *Tykkääksä pelata, pelaa vai pelat? Tutkimus VtA-supistumaverbien A-infinitiivin varianteista Turun puhekielessä*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Morottaja, M. 2007. *Anaräškielä ravvuuh*. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 144. Helsing: Päikkieennäm kieläi tutkāmkuāvdās.
- Moshnikoff, S., J. Moshnikoff, E. Koponen & M. Lehtinen 2020. *Sää'mkiöl kiöllvue'ppes – koltansaamen kielioppi*. Tivvum 2. teädlök. Aanaar: Sää'mte'gğ.
- Mäkitalo, N. 2020. *Ensin miätein ja sitten tutkein Kaksitavuisten i-vartaloisten verbien imperfektin i ~ ei -vaihtelun esiintyvyys ja tiedostettavuus Satakunnan alueella puhuttavissa murteissa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Nikupeteri, V. 2014. *Rajageminaatio Luvian puhekielessä*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Nissi, U. 1981. III infinitiivin illatiivi ja inessiivi jyvaskyläläisten ja eteläpohjalaisten puhekielessä. Teoksessa A. Mielikäinen (toim.) *Nykysuomalaisen puhekielen murros: Jyvaskylän osatutkimus, raportti 3*. JY:n suomen kielen ja viestinnän laitoksen julkaisuja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 51–65.
- Nurminen, E. 2011. *Sit ei rakennettut tuppaa ennen ko seoraava polvi vast tek sen. Rajageminaatio, diftonginreduktio ja lounaismurteiden erikoisgeminaation jälkeisen vokaalin pituus Honkilahden murteessa*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Palander, M. 1996. *Vaihtelu Savonlinnan seudun välimurteissa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Penttilä, A. 1948. *Suomen kielen äänne- ja oikeinkirjoitusoppi*. Porvoo: WSOY.
- Paunonen, H. 2003. Suomen kielen morfologisista muutosmekanismeista. Teoksessa L. Laitinen, H. Lappalainen, P. Markkola & J. Vaattovaara (toim.) *Muotojen mieli. Kirjoituksia morfologiasta ja variaatiosta. Kieli 15*. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos, 187–248.
- Paunonen, H. 2006. Lounaismurteiden asema suomen murteiden ryhmytyksessä. Teoksessa T. Nordlund, T. Onikki-Rantajääskö & T. Suutari (toim.) *Kohtauspaikkana kieli. Näkökulmia persoonaan, muutoksiin ja valintoihin*. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 249–268.
- Ojansuu, H. 1901. *Suomen lounaismurteiden äännehistoria. Vokaalioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Ojansuu, H. 1903. *Suomen lounaismurteiden äännehistoria. Konsonantit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Palander, M. 2018. Savolaismurteiden muuttuva morfosyntaksi. Seuruukohteena neljän sukupolven perhe. Teoksessa S. Brunni, N. Kunnas & S. Palviainen (toim.) *Kuinka mahottomasti nää tekkiit. Juhlakirja Harri Mantilan 60-vuotispäivän kunniaksi*. Studia humaniora ouluensia 16. Oulu: Oulun yliopisto, 165–192.
- Priiki, K. 2017. *Hän, se, tää vai toi? Vuorovaikutussosiolingvistinen tutkimus henkilöviittauksista Kaakkois-Satakunnan puhekielessä*. Annales Universitatis Turkuensis C 432. Turku: Turun yliopisto.
- Rapola, M. 1966. *Suomen kielen äännehistorian luennot*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rapola, M. 1990 [1947]. *Johdatus suomen murteisiin*. Neljäs painos. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saukkonen, P. 1965. *Itämerensuomalaisten kielten tulosjainfinitiivirakenteiden historiaa. I. Johdanto. Adverbaali infinitiivi*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 137. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Saukkonen, P. 1966. *Itämerensuomalaisten kielten tulosjainfinitiivirakenteiden historiaa. II. Adverbaali infinitiivi (täydennys). Adnominaali infinitiivi. Absoluutti infinitiivi. Elliptinen infinitiivi*. Suomalais-Ugrilaisen Seuran Toimituksia 140. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.

- Savijärvi, I. 1977. *Itämerensuomalaisten kielten kieltoverbi*. I. Suomi. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 333. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Setälä, E. N. 1899. *Yhteissuomalainen äännehistoria*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Siitonen, K. 1979. *Loppuheitto lounaismurteiden luoteisryhmässä – muutoksen ja variaation ongelmia*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- Siitonen, K. 1995. *Tua noi – yhteisiä säikeitä Rauman ja Porin murteissa*. Teoksessa P. Rintala, A. Lampinen, A. Alhoniemi, U. Salo & A. Taiminen (toim.) *Kielen ja kulttuurin Satakunta. Juhlakirja Aimo Hakasen 60-vuotispäiväksi 1.11.1995*. Turku: Turun yliopiston suomalaisen ja yleisen kielitieteen laitos.
- Siitonen, K. 2008. Sävypronomini *hän*. *Sananjalka*, 50, 87–109.
- Siro, P. 1996. *Lauseopin periaatteita* (Toim. Pentti Leino). Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- Sorsakivi, M. 1982. Infinitiivijärjestelmän muutoksia lasten kielessä. *Virittäjä*, 86 (4), 377–391.
- VISK = A. Hakulinen, M. Vilkuna, R. Korhonen, V. Koivisto, T. R. Heinonen & I. Alho 2004. *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkko-osoite: <http://scripta.kotus.fi/visk>.
- Virtaranta, P. 1957. *Länsiyläsatakuntalaisten murteiden äännehistoria II. Vokaalit*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Väänänen, M. 2015. Subjektin ilmaiseminen persoonapäätteellä ja pronominilla. *Sananjalka*, 57, 7–28.
- Wiik, K. 1999. Lounaissaamen murteessa neljä kehitysvaihetta. Raumal fiirata jo toissi murrepäivi. *Turun Sanomat* 21.1.1999
- Wiik, K. 2004. *Suomen murteet. Kvantitatiivinen tutkimus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Wiik, K. 2006. *Sano se murteella. Minkälaisia suomen murteet ovat ja missä niitä puhutaan?* Tampere: Pilot-kustannus.
- Ylikoski, J. 2003. Defining Non-finites: Action Nominals, Converbs and Infinitives. *SKY Journal of Linguistics*, 16, 185–237.
- Ylikoski, J. 2005. Puhekielen morfologisten ja semanttisten innovaatioiden tutkimusnäkömiä – esimerkkinä suomen TEKEEN- ja TEKEES-tyyppiset verbimuodot. *Puhe ja kieli*, 25 (4), 187–209.
- Zaikov 1987 = Заиков, П. М.: *Бабинский диалект саамского языка (фонологическое морфологическое исследование)*. Петрозаводск: «Карелия».
- Zaikov 1999 = Заиков, П. М.: *Грамматика карельского языка (фонетика и морфология)*. Петрозаводск: «Периодика».
- Zaikov, P. 2013. *Vienankarjalan kielioppi – Lisänä harjoitukse ja lukemisto*. Helsinki: Karjalan sivistysseura ry.